

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 26.

Onsdagen den 24 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes en till herr talmannen ankommen, så lydande skrivelse:

Till herr talmannen i riksdagens andra kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed vördsamt anmäla, att advokaten Eliel Löfgren, vilken den 17 mars 1937 av riksdagen förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens vård, den 8 april 1940 avlidit.

Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 23 april 1940.

NILS LJUNGGREN.

Gösta Stenlund.

Efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 4 nästkommande maj företaga val av dels tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja en kommitterad för tryckfrihetens vård efter den avgångne, dels ock tre suppleanter för förstnämnda valmän.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 20 innevarande april fattade beslut företogs val av förste vice talman; och blev därtill utsedd herr andre vice talmannen Magnusson med 174 röster.

2 röster tillfölla herr Österström.

§ 3.

Vid nu anställt val av andre vice talman blev därtill utsedd herr Österström med 154 röster.

§ 4.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 214, angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen; och

nr 218, angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 28.

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 26.

§ 6.

*Ang. hemstäl-
lan om
riksdagens
samtycke till
utfärdande av
förordnande
jämlikt 1 §
lagen om
tjänsteplikt.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemstäl- lan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt.

Genom en den 17 april 1940 dagtecknad proposition, nr 215, vilken hänvi- sats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:tt under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att giva sitt samtycke till utfärdande av förordnande, att 2—7 kap. lagen den 30 december 1939 om tjänsteplikt skulle äga tillämpning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte giva sitt samtycke till utfärdande av förordnande, att 2—7 kap. lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänste- plikt skulle äga tillämpning.

Sedan utskottets hemstäl- lan föredragits, anförde:

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! När detta förslag om tjänste- pliktslag förra gången behandlades i riksdagen, angav jag i en motion och ett anförande vår mening om lagen. Utan att söka förneka eller bortförklara den svåra situation som uppstått sedan dess kan jag ändå inte underlåta att anföra några synpunkter också nu, då denna tjänstepliktslag skall sättas i funk- tion. Det är nämligen en lag som så ödesdigert ingriper i den svenska arbetar- klassens livsföring, att det inte tillräckligt ofta kan sägas ifrån, att dess ikraftträdande betyder ett upphävande av den svenska fackföreningsrörelsens möjligheter att tillvarata fackföreningsfolkets intressen.

Man har under de senare månaderna ständigt talat om att de stegrade bör- derna fördelas lika. Det har blivit en stående fras att under nuvarande på- frestande förhållanden skola alla bära bördor. Men jag tror man ändå måste säga att just det faktum att man i dag tillgriper tjänstepliktslagen ger belägg för att arbetarklassen i fortsättningen skall drabbas ännu hårdare än hittills av de statliga bördor, man anser sig tvingad pålägga det svenska folket. Man kan ju fråga sig: Vilken sorts lagar har riksdag och regering genom- fört för att ta ut någonting av det svenska bank- och bolagsväldet? Är det någon i denna kammare som antar, att Wallenberg och Kreuger och Wenner- Green komma att drabbas av denna tjänstepliktslag? Ånej, det är sågverksarbe- tare, pappersmasse-, industri- och byggnadsarbetare, som skola drabbas av tjän- stepliktslagen. Det är de som skola drivas in på sådana arbetsområden, dit på grund av förhållandena arbetskraften inte frivilligt söker sig, d. v. s. där avlö- ningsförmånerna äro så urusla, att arbetarna inte anse sig kunna försörja sig på dem. Det är till sådana arbetsplatser inom företrädesvis skogs- och lant- arbetet man nu skall försöka att med statliga tvångsmedel dirigera folk, och detta drabbar ensidigt just de fattigaste. Vid behandlingen i första kamma- ren uttalades ju också klart, att det var de fattigaste bland arbetarna, som skulle komma att dirigeras till sådana platser, ty i första hand skulle det bli sådana som inte skulle få någon minskning i sin normala arbetsinkomst, som man närmast avsåg att genom tjänstepliktslagen dirigera till dessa under- betalda arbetsplatser.

När riksdagen nu går i författning om att sätta denna tjänstepliktslag i funktion, vilket betyder att man utlämnar arbetarna åt arbetsköparnas god- tycke, kan jag inte underlåta att avge en protest emot att den svenska riks- dagen och regeringen anse sig ha rätt att behandla den svenska arbetarklassen på sådant sätt. Och med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka avslag på andra lagutskottets hemstäl- lan i dess utlåtande nr 22.

Ang. hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen om tjänsteplikt. (Forts.)

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag tror inte tiderna äro sådana, att man kan strida om en sak som denna. Det är ett nödvärn som svenska folket skaffar sig, när det tillåter regeringen att utkalla människor för att utföra ett arbete, som för landet är nödvändigt. Jag tror inte att man kommer att utkalla gamla eller svaga människor, jag tror man kommer att utkalla dem som kunna utföra det arbete som det gäller. Jag kan heller inte tro annat än att hela riksdagen är överens om att detta tillstånd skola vi lämna regeringen, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottsförslaget.

Herr *Hage* instämde häruti.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! När kvinnornas representanter i dag här ta till orda förmodar jag att det för många kan låta som ett eko från forna dar, då en hel del av kammarens representanter ännu voro radikala och slogos för den svenska arbetarklassen.

Här har talats om kvinnornas och arbetarkvinnornas svåra ekonomiska läge, och fröken Hesselgren, som från utskottets sida försvarar antagandet av denna tjänstepliktslag, säger sig också försvara kvinnornas intressen. Men då vill jag i de svenska arbetarkvinnornas namn förklara, att denna lag också drabbar de fattigaste av dessa kvinnor — och det är ju ändå de som till syvende og sist få bära den tyngsta bördan.

Med detta, herr talman, ber jag få instämma i det yrkande, som framställts av herr Nordström i Kramfors.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 190, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt.

§ 8.

Föredrogs, men bordlades åter andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 9.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående stads rätt att utträda ur landsting; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 100, i anledning av kamrarnas skilj- *Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till vägunderhållet på landet.*

Statsutskottet hade i sitt utlåtande nr 6 under punkt 9:o) hemställt,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

på landet.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till vägunderhållet på landet. (Forts.)

a) med avslag å Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (punkt 9 av sjätte huvudtiteln) framlagda förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940, besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med sjuttiofem procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med tjugo procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 51,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas.

I en till nämnda punkt av utlåtandet fogad reservation av herr *Gustafsson* i Benestad *m. fl.* hade hemställts,

I. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 37 och 61 samt II: 18, 70 och 77, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1940 besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med åttio procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med femton procent finge lämnas;

b) till bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 54,600,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 41 ej måtte av riksdagen bifallas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit utskottets hemställan under punkt 9:o), varemot andra kammaren bifallit ovannämnda reservation.

Utskottet hemställde i sitt memorial nr 100,

att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut rörande anslag och bidrag till vägunderhållet på landet m. m., måtte biträda första kammarens i detta ärende fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andersson* i Fältenborg, *Heiding*, *De Geer*, *Svensson* i Grönvik och *Hansson* i Rubbestad, som ansett att utskottet bort framlägga förslag till proposition avseende gemensam votering i föreliggande fråga.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Svensson*: Herr talman! Detta sammanjämningsförslag är intet verkligt sådant, utan en hemställan till andra kammaren att biträda första kammarens beslut. Såsom framgår av utlåtandet fattades olika beslut på en punkt i sjätte huvudtiteln, rörande bidragsprocenten till vägunderhållet. Jag måste för min del säga, att jag är mycket förvånad över att man inte i statsutskottet kunde komma överens om att framlägga en gemensam voteringsproposition angående denna fråga, i stället för att föreslå sammanjämkning av de skiljaktiga besluten i kamrarna.

Jag är naturligtvis villig erkänna, att frågan genom de olika besluten och på grund av andra omständigheter blivit synnerligen komplicerad, och jag

*Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till väg-
underhållet på landet. (Forts.)*

medger att det nu kan föreligga vissa skäl att lägga fram ett sådant förslag som detta. Men när det förut i många fall har voterats gemensamt i dylika situationer, kan jag inte förstå, varför man inte även i detta fall skulle kunna förfara så. Det gäller ändå en fråga av sådan natur, herr talman, att man inte gärna kan utan vidare gå förbi den. Här kan inte bli tal om att vi skola diskutera sakfrågan, men jag kan inte underlåta att i detta sammanhang påpeka, att man med detta förslag icke medger riksdagens samtliga ledamöter rätt att ta under förnyat övervägande en fråga av så utomordentlig vikt som denna nu är. Jag vill erinra om att aldrig i vår tid ha vägarna betytt så mycket för hela svenska folket och för staten som nu. I detta ögonblick skall då riksdagen besluta att övervältra en del av kostnaderna för underhållet på vägdistriktet. Jag tycker att detta är så motbjudande, att jag inte kan medverka till något sådant. Och därför, herr talman, ber jag att med dessa ord få yrka avslag på föreliggande sammanjämningsförslag.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng, Werner* i Höjen, *Hansson* i Vännäsby, *Johansson* i Norrfors, *Pettersson* i Rosta, *Casenberg, Gustafsson* i Lekåsa, *Hallagård, Ryberg, Larsson* i Mörlanda, *Hansson* i Rubbestad, *Onsjö, Andersson* i Vigelsbo, *Andersson* i Ovanmyra, *Hansson* i Stocksätter, *Hermansson* i Kvistlångby, *Danielsson, Eriksson* i Toftered, *Pettersson* i Dahl, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Närlinge, Andersson* i Dunker, *Westman, Pettersson* i Norregård, *Mattsson, Gustafson* i Vimmerby, *Johansson* i Mysinge, *Tornegård, Gardell, Hammarlund, Karlsson* i Granebo, *Norup, Johansson* i Tväråselet, *Thorell* och *Birke*.

Herr Råstock: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord med anledning av vad herr Svensson yttrade. På hans anförande följde talrika instämmanden, men jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att det hade varit lämpligare, om man väntat med dessa instämmanden, tills man fått höra motståndens argument, vilka jag här skall söka att i största korthet lägga fram.

Det förhåller sig, som kammarens ledamöter veta, så, att andra kammaren biföll utskottets förslag beträffande väganlagen under punkt 8, punkt 17 och punkt 25. Andra kammaren beslöt vidare efter votering bifalla reservationen beträffande punkten 9. Statsutskottets fjärde avdelning, som närmast haft att handlägga detta ärende, har gått mycket omsorgsfullt till väga, och vi ha haft frågan uppe vid icke mindre än fyra olika tillfällen för att kunna uttröna, om det fanns möjlighet att komma fram på den vägen, som föreslås av dem, som yrka på gemensam votering. Det befanns då, att andra kammaren själv genom sina beslut i de punkter, som jag tillåtit mig referera till, stängt varje möjlighet till gemensam votering. En gemensam votering hade varit naturlig, om exempelvis andra kammaren bifallit det yrkande, som framställdes av en kamrat på västerbottensbänken, herr Lindmark, men även det förslaget avslogs ju av kammaren. Nu äro anlagen i var och en av dessa punkter fastställda. Efter de studier, som jag och mina kamrater på fjärde avdelningen ägnat frågan, förstår jag icke, hur det skall vara möjligt att grundlagsenligt behandla saken, så som reservanterna här föreslå.

Herr Svensson sade vidare, att man bör betro kammarens ledamöter — han använde kanske icke precis det uttrycket, men någonting ditåt — med att själva taga ställning till denna fråga. Det är jag den förste att erkänna, men här blir ett sådant uttalande liktydigt med demagogi, ty vi måste rubba besluten på tre olika punkter, i händelse riksdagen vid gemensam votering bifaller reservanternas yrkande i punkten 9.

*Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till väg-
underhållet på landet. (Forts.)*

Så ligger saken till. Även om jag instämmer med herr Svensson däri, att det i detta fall icke är lämpligt att tala om det sakliga innehållet i denna fråga, är jag tvungen säga, att ingen av oss har någon garanti för att det ens går att få det belopp, som här är ifrågasatt att användas.

Jag skall emellertid icke vidare ingå på denna sak. Såvitt jag och mina kamrater i utskottet begripa äro de vägar, som reservanterna här anvisat — på de skäl jag här sökt klargöra — fullkomligt stängda.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Med anledning av herr Råstocks anförande, vari han yttrade, att man, när man fastställde anslaget i punkt 8, till en viss grad fastläste hela denna fråga, vill jag erinra om att det centrala i hela denna fråga är anslagsbeloppet och procentbidraget i punkt 9. Där stannade andra kammaren för ett anslag på 54,600,000 kronor, under det att första kammaren fattade beslut om ett anslag på 51,000,000 kronor. Beslutet skilde sig alltså beträffande anslaget storlek. Skulle man tolka beslutet så, som herr Råstock ville göra gällande, att man, då man fastställde anslagen i punkt 8, därmed också band sig beträffande punkt 9 och följande punkter i hela utskottsutlåtandet, då skulle man egentligen beslutat om anslaget i punkt 8 under det villkoret att följande punkter, som ju uppräknas i den tablå, som finnes i punkt 8, vunnit kammarens bifall. Då hade saken varit klar. Men nu ligger det till så, att det bara är beträffande punkt 9, som kamrarna fattade olika beslut ifråga om anslagen. Under sådana förhållanden anser jag, att det är rimligt, att man icke här går fram för utskottets förslag, utan varje ledamot i riksdagen bör ha rätt att i en gemensam votering själv avgöra på vilken linje han vill stå.

Jag ber alltså, herr talman, att få instämman i det yrkande, som förut framställt av herr Svensson, vilket yrkande jag anser vara det enda riktiga i detta fall.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla, är av mycket egenartad karaktär. Själva kruzet i denna fråga är icke att kamrarna fattat olika beslut under en punkt på 6:e huvudtiteln, utan det är att andra kammaren har fattat ett beslut, som i och för sig icke kan effektueras. Alldeles oberoende av att det fattats ett första kammarbeslut i denna fråga, ha de beslut, som andra kammaren fattade vid behandlingen av 6:e huvudtiteln den 30 mars, icke kunnat verkställas, därför att beslutet varit stridande mot varandra. Det går nämligen icke att fastställa ett anslag av 110,000,000 kronor, och därav sedan fördela en rad av anslag på över 113,000,000 kronor. Ingen kan göra det konststycket. Och det är det, som gör att den här frågan måste ses just i sammanhang med de olika anslagsbeloppen, eller i varje fall med en del av anslagsbeloppen på 6:e huvudtiteln. Saken är den, att vid behandlingen i kamrarna fattade första och andra kammaren beslut, som voro samstämmade på alla punkter utom beträffande punkten 9. Men andra kammaren fattade en rad beslut, som icke gingo ihop med det egna beslutet i punkt 9. Men dessa samstämmade beslut på olika punkter måste enligt grundlagens ordalydelse vara att anse såsom riksdagens beslut. Riksdagen har alltså på dessa punkter fattat definitiva beslut. Emellertid, skall man företaga en gemensam votering, som reservanterna föreslå, då erkänna dessa reservanter själva, att man, om voteringen utfaller så som de önska, också måste göra vissa justeringar i punkterna 8, 17 och 25, i fråga om vilka punkter kamrarna fattat samstämmade beslut, som alltså icke få rubbas. Detta är, såvitt jag för-

*Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag och bidrag till väg-
underhållet på landet.* (Forts.)

står, avgörande för hur denna fråga måste behandlas. Man kan alltså, såvitt jag kan se, inte fatta ett beslut om gemensam votering och, om denna skulle utfalla i en viss riktning, verkställa justeringar på punkter, där båda kamrarna redan fattat samstämmiga beslut och som alltså äro definitiva. Man kan inte göra det utan att samtidigt göra våld på grundlagens bestämmelser i detta fall.

Herr Svensson erkände, att på grund av frågans beskaffenhet fanns det skäl för ett sammanjämningsförslag sådant som utskottet här föreslagit, men på grund av frågans stora materiella betydelse fann han det motbjudande att sammanjämkning skulle ske och icke gemensam votering. Det gällde för mycket pengar, frågan hade för stor materiell betydelse. Men detta är ju alldeles en sak för sig! I en fråga sådan som denna, huruvida gemensam votering skall företas, är det ju inte frågans materiella betydelse i och för sig som det gäller — det ligger ju utanför — utan det är bedömandet av frågans formella läge, om den ligger så, att man rimligen kan efter grundlagens regler göra gemensam votering, eller om den ligger så, att man rimligen måste göra en sammanjämkning. Jag har motiverat, varför jag anser, att man här måste göra en sammanjämkning, och det är på den grund som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Johansson i Norrfors, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 61 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m. Denna proposition bordlades.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Svea trängkärs kasernområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutande av avtal mellan kronan och Karlskrona stad om reglering av vissa tvistiga mellanhavanden;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Eksjös förpliktelser beträffande innehavare av vissa befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätten i staden komma att in dragas.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till häradsrätterna: Avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. häradsrätterna: avlöningar.

Punkten 1, angående häradsrätterna: avlöningar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Holmbäck: Herr talman! Under denna punkt har jag jämte herr Gezelius väckt en motion angående beloppet av den ersättning för förlorad lösen, som bör utgå. Efter utskottets utlåtande skall jag icke tillåta mig att öppna någon debatt i frågan, men jag skulle önska betona, att man fortfarande bör, som herr justitieministern redan gjort, noggrant följa utvecklingen i detta hänseende.

Jag har i min hand tre olika uppgifter angående utvecklingen av härads hövdingarnas inkomster av lösen. I en domsaga i norra Sverige, Torneå domsaga, var löseninkomsten i mars 1939 956 kronor och i mars 1940 555 kronor. I en domsaga i mellersta Sverige, Uppsala läns norra domsaga, uppgick löseninkomsten för lagfart och inteckningar i mars 1939 till 886 kronor och i mars 1940 till 438 kronor. För gravationsbevis m. m. voro siffrorna 492 och 239 kronor. I en domsaga i södra Sverige, Norra och Södra Vedbo domsaga, voro löseninkomsterna i mars 1939 1,340 kronor och i mars 1940 766 kronor.

Det är alltså genomgående en utomordentligt stor sänkning, som uppgår till bortåt 50 procent. Jag har i min hand en skrivelse till justitiedepartementet, där också en av härads hövdingarna säger, att efter all sannolikhet komma hans inkomster under de närmaste åren att ligga ett par tusen kronor under det minimum, som av 1937 års kommitté ansågs lämpligt.

Som sagt, herr talman, jag har icke något yrkande. Jag har bara velat understryka att utvecklingen går i en riktning, som kan leda till verkliga missförhållanden.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman:** Herr talman! Den föregående ärade talaren har alldeles rätt i att den ekonomiska kris, vari vi nu befinna oss, kan medföra ekonomiska svårigheter för härads hövdingarna till följd av det lönesystem, som tillämpas med avseende på deras befattningar, ett system som ju är byggt till väsentlig del på sportelinkomster. Det är givet, att vi inom justitiedepartementet med största uppmärksamhet följa den

Ang. häradsrätter: avlöningar. (Forts.)

ekonomiska utvecklingen på detta område. Jag ber att få påpeka, att departementet har till sitt förfogande ett förslagsanslag till partiell löneförbättring för häradshövdingar, vilket kan tillgripas i den mån det kan anses vara skäligt att detta anslag användes. Men dessutom innebär naturligtvis den situation, som har inträtt, ett starkt understrykande av önskvärdheten att man i fråga om häradshövdingämbetena kommer över på det nya lönesystem, som är föreslaget av en kommitté och som ligger under Kungl. Maj:ts prövning. Det är min livliga förhoppning, att detta förslag till löneroglering skall kunna genomföras inom en nära framtid.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till förvärv av mark vid Hårsfjärden; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. förslag
till manskaps-
avlönings-
reglemente
m. m.*

I propositionen nr 127 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1940, föreslagit riksdagen att dels godkänna det av chefen för finansdepartementet förordade förslaget till manskapsavlöningsreglemente, dels godkänna det av departementschefen förordade förslaget till kungörelse om ändring i vissa delar av militära avlöningsreglementet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av de huvudgrunder, som av departementschefen förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergången till manskapsavlöningsreglementet, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i gällande förordningar angående arméns, flottans och kustartilleriets reserver, vilka kunde påkallas av antagandet av nytt manskapsavlöningsreglemente, dels ock besluta, att barntillägg skulle övergångsvis utgå till vissa i manskapsavlöningsreglementet avsedda befattningshavare enligt av departementschefen förordade grunder.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sex inom riksdagen väckta, i utskottets utlåtande närmare omnämnda motioner.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

I. a) med avslag å motionerna I: 179 och II: 233 godkänna 22 § — avskedspremie m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

b) i anledning av motionerna I: 178 och II: 231 godkänna 23 § — kallortstillägg — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente med den ändring, som av utskottet i utlåtandet föreslagits;

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

c) med bifall till motionerna I: 177 och II: 232 godkänna 24 § — sjötillägg m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente med den ändring, som av utskottet i utlåtandet föreslagits;

d) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente i övrigt;

II. a) godkänna Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av militära avlöningsreglementet;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av de huvudgrunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 mars 1940 förordats, utfärda erforderliga bestämmelser om övergången till manskapsavlöningsreglementet;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i gällande förordningar angående arméns, flottans och kustartilleriets reserver, vilka kunde påkallas av antagandet av nytt manskapsavlöningsreglemente;

d) besluta, att barntillägg skulle övergångsvis utgå till vissa i manskapsavlöningsreglementet avsedda befattningshavare enligt av departementschefen i ovannämnda statsrådsprotokoll förordade grunder.

Reservationer hade avgivits:

1) i fråga om I b) och c) (kallortstillägg, 23 §, och sjötillägg m. m., 24 §) av herrar *Anderson* i Arboga, *Jonsson* i Eskilstuna, *Isacsson*, *Andersson* i Södergård, *Andersson* i Malmö och *Hansson* i Rubbestad, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

b) med avslag å motionerna I: 178 och II: 231 godkänna 23 § — kallortstillägg — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

c) med avslag å motionerna I: 177 och II: 232 godkänna 24 § — sjötillägg m. m. — av Kungl. Maj:ts förslag till manskapsavlöningsreglemente;

2) av herrar *Nilsson* i Malmö och *Jansson* i Falun.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag utom på tvenne punkter, där emellertid reservationer avgivits. Jag skall be att med anledning av dessa reservationer få säga några ord. Först då några allmänna synpunkter på förslaget i sin helhet.

Det förslag, som nu föreligger på kammarens bord, bygger i tillämpliga delar på samma principer som de som bygga upp och ha byggt upp de under senare år här i riksdagen beslutade löneregleringarna för såväl civila tjänstemän som militärer. Beträffande manskapets avlöning enligt det avlöningsreglemente, som nu föreligger, tror jag mig kunna säga, att det innehåller relativt större förbättringar än något av de övriga löneregleringsförslag, som riksdagen under senare år haft att behandla. Enligt min mening är detta också behövt, ty här var det av nöden att de största förbättringarna gjordes. Kommitterade och även Kungl. Maj:t ha härvidlag tagit hänsyn till den behöriga rekrytering, som är nödvändig på detta område.

De avvikelser, som utskottet har gjort från Kungl. Maj:ts förslag, omfatta dels kallortstilläggen och dels ett visst sjötillägg för 3. klass sjömän. Båda dessa tillägg, sådana de inrymmas i statsutskottets förslag till utökning, äro utan större ekonomisk betydelse, och man kan ju då fråga sig, varför det före-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

ligger reservationer på denna punkt. Jag vill då framhålla, att Kungl. Maj:ts förslag har framgått ur förhandlingar med representanter för manskapets organisation och att där har träffats överenskommelse på punkt efter punkt i hela reglementet, omfattande även varje detalj i detta reglemente. Riksdagen har givetvis sin rätt att besluta, men enligt min mening bör hänsyn tagas till det stora värde, som ligger i att man genom förhandlingar med representanter kan uppnå överenskommelser, och man bör icke utan tvingande skäl frångå dessa överenskommelser. Då uppstår frågan, huruvida sådana tvingande skäl till förändring i Kungl. Maj:ts förslag föreligga, att ett frångående av denna överenskommelse kan anses vara berättigat.

I båda de punkter, som utskottets avvikelser omfatta, kan man anföra skäl som tala både för och emot. Frågan om sjötilläggen gäller 3. klass sjömän, d. v. s. ynglingar under deras första anställningsår, under det år de genomgå rekrytskolan. Normalt omfattar vistelsen på fartyg under det år det här gäller omkring tre månader. Detta ingår i utbildningen. Dessa 3. klass sjömän ha nu inte något som helst tillägg för vistelsen på sjön. Kungl. Maj:t föreslår att ett visst sjötillägg skall utgå till 3. klass sjömän, när båtarna äro ute på sjön, men när båtarna ligga stilla på stationeringsorten skulle inte något tillägg utgå. Utskottets förslag innebär, att ett visst mindre tillägg skall utgå även till 3. klass sjömän vid stationeringsförläggning.

Kallortstillägget gäller de nordligaste delarna av vårt land. Manskapet har nu inte något som helst dylikt tillägg. Nu föreslås från Kungl. Maj:ts sida, att kallortstillägg skall utgå efter samma grunder som till övriga stats-tjänstemän men först efter en tid då man kan vara säker på att vederbörande befattningshavare för framtiden stannar i militärtjänst, och man har då vid de förhandlingar, som jag förut har nämnt, kommit överens om att sätta denna tid till 8 år, således efter en anställningstid av 8 år. Utskottets ändringsförslag innebär, att gifta befattningshavare skola äga rätt till dylikt kallortstillägg efter en anställningstid av 4 år. Det är i sak det som skiljer Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och det kan, som jag förut sagt, finnas skäl som tala både för och emot. Enligt min mening bör man emellertid följa den överenskommelse som träffats, såvida inte, som jag förut har nämnt, starka skäl tala däremot eller händelser sedermera inträffa, som kunna ge skäl till avvikelser från vad som vid föregående tillfällen har överenskommit. Jag tror man kan säga, att sedan denna överenskommelse träffades med representanter för manskapet ha särskilt under de sista veckorna händelser inträffat, som knappast tala i riktning för en utökning av de löneförmåner, som från kommitténs och Kungl. Maj:ts sida ha föreslagits.

Det är de skäl, som tala för bifall till reservationerna, som jag nu här har utvecklat sådana jag ser dem. Jag vill inte ge anledning till någon större debatt än nöden kräver, men å andra sidan har jag ansett det vara behövt med en förklaring från reservanternas sida över orsaken till deras reservation.

Jag ber, herr talman, att med detta relativt korta inlägg få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Anderson i Arboga m. fl. och som avser punkterna I b) och c).

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag vill först yttra ett par ord rörande den principiella frågan om förhandlingarna, som den föregående ärade talaren berörde. Då vill jag framhålla, att enbart den omständigheten, att regleringen av lönerna för manskapet förelägges riksdagen till granskning och slutligt ståndpunktstagande, utgör ett bevis för att, i den mån förhandlingar ägt rum, dessa förhandlingars slutresultat icke äro definitiva. Här komma vi in på frågan om riksdagens rättighet att granska innebörden av ett ärende, som

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
 förelägges riksdagen. Den uppfattningen, att riksdagen är på något sätt bunden, strider bestämt mot grundlagen, som icke tillåter, att en riksdagsman är bunden på förhand av någonting. Det skulle för övrigt i så fall vara onödigt att förelägga riksdagen granskningen av ärendet överhuvud taget. Jag vill erinra om att riksdagen väl aldrig någonsin, så vitt jag vet, haft till behandling granskning av t. ex. ett kollektivavtal. Däremot har det hänt en eller ett par gånger — jag har icke klart bevis för att det skett mer än en gång — att ett kollektivavtal remitterats till försvarsväsendets lönenämnd. I ett sådant fall är det uppenbart, att den beslutande myndigheten, här alltså Kungl. Maj:t, skall taga ståndpunkt till det resultat förhandlarna kommit till. Sålunda: riksdagens frihet att pröva måste vara okränk. Och är riksdagens frihet att pröva okränkt, uppstår här spørgsmålet, hur saken i fråga behandlats av statsutskottet.

Här föreligger det två frågor, om vilka olika meningar råda. Det är för det första frågan om sjötillägg åt den grupp av manskap, som kallas 3. klass sjömän, och för det andra frågan om villkoren för erhållande av kallortstillägg.

Vad är nu dessa 3. klass sjömän för några? Det är kanske skäl i att söka göra klart för oss vad vi ha att göra med för människor. Jag har bett att få en högst auktoritativ definition på vad en 3. klass sjöman är för en persedel och vad han har att göra, och jag skall läsa upp vad jag fått för besked i det hänseendet. »Det bör framhållas», säges det här, »att även 3. klasssjömännen ingå i fartygens besättningar, var och en med sin befattning ombord. Det är sålunda icke frågan om, såsom många kanske tro, att dessa 3. klasssjömän bara ha exercis och övningar för egen utbildning och ingenting annat. Den uppfattningen är fullständigt felaktig. De ombord tjänstgörande 3. klasssjömännen ingå såsom besättningsmän, t. ex. i fartygens stridsfördelningar, och medverka sålunda var och en i sin mån till fartygets stridsberedskap. 3. klasssjömännen deltaga, likaväl som annat manskap, i arbetet på materielens underhåll och vård och ingå liksom annat manskap i fartygens ekonomiska fördelningar, d. v. s. deltaga i arbetet beträffande förrådens skötsel och handhavande samt fartygens inre tjänst, renhållning m. m.; allt detta vid såväl rörlig som stationär förläggning.» Så tillägges det, att några sakliga skäl för att förvägra 3. klass sjöman sjötillägg under stationär förläggning icke finnas. Detta utlåtande har jag fått av en sjöofficer med kommandörs rang och kommandochefs ställning.

Hur ser det nu ut i den tabell, som gjorts upp i fråga om sjötilläggen? Där finna vi följande grupper: 3. klass sjöman, 2. klass sjöman, korpral, furir, högbåtsman, flaggkorpral. Samtliga dessa grupper, med undantag av gruppen 3. klass sjöman, ha tillförsäkrats sjötillägg såväl vid rörlig som stationär förläggning, medan 3. klasssjömännen tillförsäkrats detta sjötillägg allenast vid rörlig förläggning. Den närmaste gruppen, 2. klasssjömännen, skulle få 60 öre vid rörlig förläggning och 25 öre vid stationär förläggning å egen förläggningssort samt 35 öre vid stationär förläggning å annan förläggningssort. Flaggkorpralerna skulle få 85 öre vid stationär förläggning på egen ort och 1 krona 25 öre vid stationär förläggning å främmande ort. Den enda grupp, som icke får sjötillägg vid stationär förläggning, är 3. klasssjömännen. Chefen för marinen anser detta vara orimligt och föreslår därför ett sjötillägg för dem, vid stationär förläggning av 10 öre om dagen på egen ort och 15 öre om dagen på främmande förläggningssort. Detta skulle gälla på andra fartyg än undervattensbåtar. Där skulle de enligt hans förslag få en dagavlönning av 35 öre vid stationär förläggning, vilket en myndighet tillstyrkt. Jag vill ännu en gång understryka, att det är allenast denna grupp av manskap och befatt-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

ningshavare, som uteslutits, och att det gäller denna lilla uppmuntran på 10 resp. 15 och 35 öre. Det hela rör sig om ett belopp av mellan 7,000 och 8,000 kronor om året, och med hänsyn till det nuvarande tidsläget borde man ju kunna säga sig, att riksdagen icke har anledning att alltför ingående syssla med en sak som denna, som gäller ett så litet belopp till en manskapsgrupp, vilken dock har en ganska tung börda att bära. Ingen kan försöka göra gällande, att statsutskottets första avdelning saknar sinne för de allvarliga ekonomiska och finansiella problem, som vi nu ha att brottas med. Det är väl intet utskott, där det förekommer så stora och avskräckande belopp som inom statsutskottet och särskilt inom dess första avdelning. Vi ha funnit — kanske just därför — att beträffande sjötillägget till denna lilla grupp bör icke riksdagen etablera en väldig fejd utan i stället säga sig, att man kan ge dessa sjömän en liten uppmuntran och låta dem se, att deras kolumn icke är blank, när alla de övrigas kolumner ha siffror. Jag tror, att riksdagen därmed skulle göra en god gärning. Det gäller icke här bara pengar utan ofta och i synnerhet nu mycket betydelsefulla värden. Detta om den saken.

I fråga om kallortstillägget vill jag säga, att avdelningen och utskottet ha ansett, att det är att tillgripa alltför kraftiga medel, då man uppställer som villkor för kallortstillägget en tjänstgöringstid av åtta år. Varför kan man icke säga fyra år i stället? Utskottet har ansett, att det är befogat att bestämman en tid av fyra år. Att behöva i åtta år gå och vänta på att få denna förmån måste anses ganska hårt.

Slutligen vill jag, herr talman, understryka, att i detta ögonblick är det en billig generositet det här är fråga om gentemot personer, som ligga i första linjen under svåra förhållanden, en generositet, som kan göra landet väsentligt större och mera betydande nytta än om vi spara dessa slantar. Det får inte heta: Det kostade icke så värst mycket, men riksdagen avlog det i alla fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på båda punkterna.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Den förste ärade talaren erkände, att det kan finnas skäl både för och emot i denna sak och att materiellt sett var frågan ganska bagatellartad. Den hade icke ur statens synpunkt någon större ekonomisk betydelse. Det är ju också så. De båda tilläggen, sjötillägget och kallortstillägget, lära enligt de beräkningar, som gjorts, tillsammans betyda en kostnad av ungefär 14,000 kronor. För all del: även det är ju pengar, men i förhållande till den lönereglerning det här är fråga om är detta, det måste man ju säga sig, ett mycket begränsat och blygsamt belopp. Emellertid vill jag gärna, som sagt, instämma i herr Anderssons i Malmö yttrande, att det kan finnas skäl både för och emot. Jag skall dock icke ingå på dessa skäl.

Jag fäste mig särskilt vid herr Anderssons i Malmö uttalande om att Kungl. Maj:ts förslag framkommit efter underhandlingar mellan lönekommittén och representanter för personalorganisationerna mellan vilka överenskommelse träffats efter en viss linje. Han menade, att denna överenskommelse skulle, om icke alldeles särskilda skäl kunde förebringas däremot, hållas och respekteras. Jag måste säga, att detta tal om överenskommelse mellan lönekommittén och representanter för statens olika befattningshavares organisationer är fullkomligt oriktigt. Enligt den förhandlingsordning, som antogs av 1937 års riksdag, kan det överhuvud taget icke träffas någon sådan överenskommelse. Det finns för övrigt andra saker, som omöjliggöra detta — bl. a. grundlagens bestämmelser — men just den förhandlingsordning, som man här har anlitat, är så beskaffad, att den lägger hinder i vägen för

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

att en överenskommelse kan träffas i ett fall som detta. Jag skulle också vilja med tämligen stor säkerhet påstå, att någon dylik överenskommelse heller icke har träffats. Skulle så skett, måste man ha gjort sig skyldig till missbruk av förhandlingsrätten. Lönekommitterade ha framhållit — kanske icke så mycket här i kammaren som i statsutskottet, där man gång på gång återkom till det — att det träffats en överenskommelse, men jag hoppas, att det är ett talesätt endast och att det icke vid förhandlingarna skett ett sådant missbruk. Har man förhandlat på ett sådant sätt, att man anser sig ha träffat en överenskommelse, är det mycket angeläget, att man här motar Olle i grind och ser till, att man icke viker in på en väg, som icke var avsedd vid förhandlingsordningens tillkomst och överhuvud taget icke står i överensstämmelse med statens och dess befattningshavares grundlagsenliga ställning till varandra.

Det är denna speciella sak, som jag velat anmärka på. Själva sakfrågan är, tycker jag, så bagatellartad, att det är rätt onödigt att fortsätta en lång debatt om den.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Av den siste talarens och även av herr Törnkvists anföranden fick man den uppfattningen att frågan här gällde, om det träffats ett avtal som skulle i viss mån göra riksdagen bunden, och särskilt herr Persson i Falla ansåg, att det var grundlagsstridigt att göra gällande att ett visst avtal träffats, som riksdagen inte bör frångå. Jag vill i anledning därav erinra, att vi i riksdagen mycket väl känna till förhandlingslagen och likaledes äro av den uppfattningen, att förhandlingar, som föras mellan ett visst statligt organ och ledamöter eller representanter för en tjänstemannakår, icke böra vara slutgiltigt bindande utan att den slutliga bestämmanderätten tillkommer riksdagen själv. Jag delar denna uppfattning, som vi också haft klar för oss, då vi diskuterat denna lönefråga med representanter för dessa befattningshavare. Men jag ifrågasätter, om det kan vara lämpligt att rucka på Kungl. Maj:ts förslag och besluta en kostnadsökning av 14,000 kronor per år, endast för att demonstrera, att det är riksdagen som i detta fall har makt och rätten att bestämma. Jag undrar, om det kan vara klokt att göra detta. Jag tror, att man i första rummet bör se till, vad själva saken gäller, eller huruvida representanterna för lönekommittén under de förhandlingar, som förts med representanter för dessa befattningshavare, kommit till ett godtagbart resultat. Det är detta, som jag anser vara själva kärnpunkten i denna sak. Och då måste jag säga med ledning av den erfarenhet, som jag vunnit under förhandlingarna i kommittén, att, såvitt jag kan bedöma, är det ett tämligen väl avvägt löneförslag, som här föreligger och som Kungl. Maj:t framlagt för riksdagen. Herr Andersson i Malmö har betonat, att under förhandlingarna ha kommitténs ledamöter fått giva efter på vissa punkter för de önskingar, som framställts av representanterna för befattningshavarna, men å andra sidan ha också dessa senare fått göra eftergifter gent emot kommittén. Och man har kommit till ett resultat, som från dessa kårers sida anses som mycket acceptabelt. Jag vill bara erinra om att den tidning, som representerar denna tjänstemannagrupp, d. v. s. Svenska underbefälstidningen, i ett uttalande strax efter det att propositionen framlades, yttrade följande:

»Några mera omfattande ändringar av propositionens förslag torde sannolikt icke bliva följden av riksdagens behandling av frågan. För personalen innebär likväl propositionens godkännande förbättringar av stort värde. Än större sådana framstå ur personalens synpunkt som i och för sig befograde, men av propositionens avfattning kan man rätt tydligt utläsa, att

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

den uppgörelse, som tidigare träffats mellan personalens representanter och lönekommittén, går så långt i fråga om kostnadsökningar, som regeringen anser sig i nuvarande läge kunna förorda.»

Jag vill särskilt understryka den sista meningen i detta tidningsuttalande. Vi böra tänka på det ekonomiska läge, vari vi nu befinna oss, och jag vågar påstå, att hade dessa förhandlingar mellan de nämnda tjänstemannagrupperna och kommittén ägt rum under ett tidsläge, liknande det nuvarande, så hade vi knappast kunnat åstadkomma så stora förmåner för dessa tjänstemannagrupper, som vi nu gjort. Därför finner jag det ganska obefogat, att man inom riksdagen önskar att bereda ytterligare förmåner utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, då dessa befattningshavare tydligt tillkännagivit, att de äro nöjda med det löneförslag, som föreligger.

De skäl, som anförts av herr Törnkvist, för att man skulle frångå Kungl. Maj:ts förslag beträffande 3. klass sjömän, anser jag inte vara i ringaste mån bärande. Det förhåller sig tvärtom så, att dessa 3. klassens sjömän ha ingen ersättning under stationär förläggning, under det att alla andra sjömän ha detta, beroende på att 3. klass sjömän ha ett betydligt mindre ansvar vid stationär förläggning än just alla andra, och det är samma system, som fortfarande skall gälla. Därför är det berättigat, att dessa senare erhålla ett tillägg, som icke tillkommer 3. klass sjömän.

Vad sedan den andra punkten beträffar eller att kallortstillägget skulle utgå efter andra grunder än dem Kungl. Maj:t förordat, så vill jag i det väsentligaste instämma med herr Andersson i Malmö. Kallortstilläggen äro egentliga löneförmåner, som nu icke längre äro aktuella efter de ändrade förhållanden, som inträtt dels på grund av bättre kommunikationer, dels på grund av att faktorer, som förut motiverat tilldelandet av dessa kallortstillägg, äro väsentligt reducerade. Att under sådana förhållanden utsträcka tilldelningen av kallortstilläggen i större utsträckning anser jag vara olämpligt. På denna punkt ha vi också träffat en kompromiss med personalens representanter och föreslagit, att så snart en person varit anställd i åtta år, skall han komma i åtnjutande av kallortstillägg, och jag anser, att man på detta sätt åstadkommit en lämplig avvägning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Anderson i Arboga m. fl. Jag vill erinra om att första kammaren enligt vad som sagts mig redan fattat beslut i enlighet med denna reservation.

Herr **Persson** i Falla, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad frågade, om riksdagen för att visa sin makt och för att demonstrera sin myndighet borde frångå Kungl. Maj:ts förslag. Nej, absolut icke. Riksdagen har ingen anledning till att demonstrera i denna fråga. Men vad jag avsåg var att tillbakavisa vissa påståenden, att här träffats en överenskommelse, och att riksdagen honnettemang icke kunde rubba denna överenskommelse. Jag vill kort och gott säga det, att här har icke träffats någon överenskommelse och det har icke *kunnat* träffas någon överenskommelse, och det bör man behålla i minnet vid kommande förhandlingar, att så icke kan ske.

Härefter anförde:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Det är ganska egendomligt, att när det gäller en förhållandevis mycket ringa utgiftssumma, det uppstår en så lång debatt, medan vi utan debatt kunna bevilja mycket,

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
 mycket stora summor, till och med sådana som uppgå till det tiodubbla beloppet i miljoner räknat. Det är givet, att det här icke är fråga om en demonstration mot en överenskommelse, utan det är fråga om att skapa — om jag får använda det uttrycket — en liten smula rättvisa för de kategorier, som blivit något tillbakasatta vid denna s. k. överenskommelse. När herr Hansson i Rubbestad säger, att det förslag, som kommit från lönekommittén, är tämligen väl avvägt, så har han rätt däri, och jag tror, att utskottsmajoritetens behandling av frågan innebär en bekräftelse på att så är fallet. Och den omständigheten, att det gäller en liten justering, kan väl inte på något sätt anses motsäga detta förhållande.

Här har man rivit upp en debatt om att det träffats en överenskommelse, och jag måste säga, att man möter en mentalitet från lönekommitténs sida, som är ganska egendomlig och ganska överdriven. I fjol när det framlades ett förslag till löneförbättring för officerskåren, beträffande vilket förslag man inte nått någon överenskommelse, protesterade man livligt från lönekommitténs sida mot att man, trots att ingen överenskommelse förelåg, ville åstadkomma en liten ändring och förbättring i det förslag som då förelåg, syftande till att komma närmare möjligheten till en överensstämmelse mellan parterna. Nu när det finnes en överenskommelse mellan dem, som skola tillgodoses genom löneförslaget, och lönekommittén, då säger man, att denna överenskommelse får man inte bryta eller frångå. Om det existerar en överenskommelse mellan två parter, varvid den ena, den som skall betala, medgiver en liten förbättring till förmån för den andra parten, är det då någon som på allvar vill göra gällande, att detta skulle kunna rubriceras som ett brytande av överenskommelsen? Det är fullständigt omöjligt att hävda och så mycket orimligare, som den andra parten, om han anser detta oriktigt, kan säga: avstå från att mottaga förbättringen. Jag tycker sålunda, att hela detta tal om frångående av förslaget skulle kunna lämnas å sido, liksom vi böra vara överens om att riksdagen måste förbehålla sig rätten att i sista hand pröva överenskommelser och avtal och göra de förändringar, som riksdagen kan finna lämpliga och riktiga.

Nu gäller det emellertid här två ting. Det ena är kallortstillägget. Vi skola komma ihåg, att då det gäller statstjänstemän, för vilka det civila avlöningsreglementet är tillämpligt, har man kallortstillägg från första dagen man gått i tjänst, oavsett om man har familj eller icke, under det att det här endast är fråga om att utsträcka den rätt till kallortstillägg, som nu tillkommer manskap med en anställningstid av minst 8 år, till gift manskap som tjänstgjort endast 4 år, varigenom man skulle avlägsna den ojämhet, som nu föreligger och som skapat irritation på åtskilliga håll.

Vidare är det fråga om sjötillägget. Den frågan kan vara mera diskutabel, men här böra vi komma ihåg, att detta sjötillägg gäller endast tjänstgöring ombord, och jag tror, att man bör kunna erkänna, att detta att bo ombord t. ex. på en jagare eller en u-båt, även om båten ligger i hamn, är bra mycket svårare än att bo i kasern. Ur den synpunkten och med hänsyn till rekryteringen anser jag, att det finnes mycket fog för detta lilla tillägg. Detta är skälet varför utskottsavdelningen och därefter utskottet funnit sig böra framföra förslag härom. Det finnes mycket goda skäl för kammaren att i detta avseende följa utskottet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Hela kammaren har väl klart för sig, att de ekonomiska realiteter, som det här rör sig om, äro av en så liten storleksordning, att därmed inte kan förklaras, att det uppstått en så lång debatt om dem. Jag kan gärna säga, att om det

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

förslag, varom överenskommelse träffats mellan de av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga och manskapets representanter, även innehållit de små förbättringar, som utskottet här velat göra, jag är ganska övertygad om att det inte företagits några ändringar i regeringens proposition för att taga bort dem. Men saken har utan tvivel ett par litet mera principiella sidor, som gör att jag inte kan underlåta att säga några ord till förmån för propositionen.

Jag håller alldeles med herr förste vice talmannen och herr Persson i Falla om, att det vore farligt, om man överdreve den bundenhet, som riksdagen skulle känna sig leva under, genom att säga, att en överenskommelse, som är träffad mellan de av Kungl. Maj:t utsedda underhandlarna och de statsanställda, inte skulle kunna rubbas. Jag är alldeles övertygad om att denna frihet måste riksdagen bevara, på samma sätt, som Kungl. Maj:t måste bevara sin frihet gent emot de av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga. Men sedan man erkänt detta, bör man väl å andra sidan tillse, vilka fördelar som ligga uti att man vid förhandlingar från båda sidor utgår från att det, som man kommit överens om, blir faktiskt bestående.

Det är två risker, som man här står inför. Den ena risken är den, som herr förste vice talmannen erinrade om och som ligger däri, att de anställda tydligen tycka, att det inte är så nödvändigt att komma överens med representanter för Kungl. Maj:t, ty de säga, att om vi icke göra en överenskommelse, så få vi kanske bättre villkor, när frågan kommer inför riksdagen genom personer, som framföra våra synpunkter. Detta är den ena olägenheten, som gör, att dessa förhandlingar kanske icke alltid skötas med det allvar från representanternas sida, som vore önskvärt. Den andra olägenheten är, att när man kommer till en överenskommelse, kan man — återigen från de anställdas håll — säga: vi kunna visserligen gå med på detta, ehuru vi icke äro nöjda därmed, men det är icke så farligt, ty vi veta, att det finnes en högre instans, som är mycket lyhörd för de anställdas synpunkter. Om vi fortsätta på den inslagna vägen och försöka komma till allvarliga förhandlingar mellan Kungl. Maj:ts representanter och de anställda, så tror jag — i likhet med vad herr Andersson i Malmö sade — att det bör finnas starka eller åtminstone plausibla skäl för att göra en ändring i vad dessa kommit till. Det förefaller som om bara detta borde utgöra en anledning till att man inte, utan att vara övertygad om att denna förbättring är nödvändig, skall frångå Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill inte kalla detta för en statsfinansiell fråga, därför att var och en förstår, att i det nuvarande läget spelar inte denna summa någon roll alls, men den spelar en roll såsom exempel på det sättet, att skall man hålla utgifterna nere, så är det nödvändigt, att man granskar varje liten utgiftspost. Om det inte vore möjligt att spara då det gäller tusentals eller tiotusentals kronor, blir det inte så lätt att spara på miljonerna. Om de, som ha hand om detta besparingsarbete och söka hålla igen, få den känslan, att, när utgiftsförslagen komma till riksdagen, det finnes stämningar där för att man skall visa sig mera generös, förledas de lätt att inte föreslå de lägsta möjliga beloppen.

Jag vet, att jag i denna fråga har en annan mening än herr förste vice talmannen, därför att vid de tidigare lönerörelser som skett har jag fått tala för det lägre beloppet gentemot de mänskliga synpunkter, som kunna anföras just beträffande dessa statstjänare, som detta tillägg gäller. Jag förstår dock detta mindre i det läge, som vi nu befinna oss uti, ty i nuvarande läge måste alla vara beredda på inskränkningar. Om man går ut till samhällsgrupper, som inte ha det ens så pass bra som de statsanställda och kräver uppoffringar av dem och av skattebetalarna av hittills okänd storlek, då förefaller det som om man på denna punkt inte borde säga, att det inte är så farligt, om man skulle bevilja något mer. Jag tror faktiskt, att i nuvarande läge andra kam-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
maren liksom första kammaren bereder åt det arbete, som utföres inom Kungl. Majt:s kansli för att hålla utgifterna inom de gränser, som äro möjliga, en liten hjälp genom att säga: Om Kungl. Maj:t anstränger sig för att hålla igen, så komma också vi att göra det.

Jag tror, att kammaren gjorde en nyttig gärning genom att lämna ett stöd åt det arbete, som Kungl. Maj:t på denna punkt får utföra.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**, som för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: När herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll att det med hänsyn till nuvarande finansiella läge vore skäl att kritiskt pröva även utgiftsposter av liten storleksordning, så förefaller det mig, som om han i stället för att därvid rikta sig helt och hållet till mig bort rikta detta uttalande exempelvis till herr Hansson i Rubbestad, som nyss uppträdde i en annan fråga och talade för ett förslag, som kunnat medföra åtskilliga miljoner kronor i utgiftsökning, kanske lika många miljoner som det här är fråga om tusental. Det är sålunda fullständigt fel adress denna maning fått. Och jag ber att få tillägga: Bör det icke finnas litet grand sinne för proportioner? Om man beviljar denna utgiftsökning på 8,000 kronor för kallortstillägg, kan man därmed väsentligen få bort den missnöjesanledning, som föreligger, då den ena gruppen statstjänare får detta tillägg från den första dagen vederbörande tjänstgöra, medan den här ifrågasatta erhåller samma förman först efter åtta år.

Vidare anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag uttalade mig icke i den fråga, på vilken herr förste vice talmannen syftar, därför att jag ansåg det uteslutet, att kammaren skulle bevilja det högre anslaget.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt speciellt med anledning av frågan om sjötillägget. Jag måste säga, att den argumentering, som här anförts för att beröva 3. klass sjömännen sjötillägget vid stationär förläggning, anser jag vara icke så litet orättvis. Tidigare har det ju varit så vid flottan, att sjötillägget utgått från och med inmönstringsdagen t. o. m. avmönstringsdagen, alldeles oavsett om fartyget legat vid station eller varit ute på manöver. Nu skall detta tillägg utgå till såväl 1. som 2. klass sjömän. Varför skola då 3. klass sjömännen gå miste om detta tillägg? Har man för övrigt försökt göra klart för sig vad den stationära förläggningen kan komma att betyda, när vi en gång få löne-reglementet genomfört? Jag skulle tro, att man med litet fri tolkning skulle kunna få Hårsfjärden att bli en stationär förläggning. Man kommer att säga, att så länge ett fartyg ligger för ankar på Hårsfjärden, är det stationärt, varför sjötillägget icke skall utgå. Det pågår emellertid övningar praktiskt taget under hela den tid fartyget befinner sig där, och 3. klass sjömännen förmodar jag icke slippa ifrån att deltaga i dessa övningar.

Det skulle naturligtvis kunna framdragas en hel del andra exempel på omständigheter som göra, att det starkt kan ifrågasättas, huruvida staten komme att spara någonting på att införa detta system. Det kan hända, att enbart kontrollen och omräkningen av sjötillägget för alla olika grupper komme att kosta så pass mycket pengar, att hela sparsumman ginge förlorad. Då är det väl bättre att låta det vara såsom det varit under äldre tider, d. v. s. låta sjötillägget utgå till allesammans, så att man slipper ifrån det missnöje, som i annat fall naturligtvis omedelbart komme att göra sig gällande.

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

Det var någon talare som sade, att dessa 3. klass sjömän icke hade så sträng tjänstgöring, utan att den var betydligt lindrigare vid stationsförläggning än annars. Man kan ju medge, att den delvis är lindrigare än vid rörlig förläggning, men den är i alla fall betydligt strängare än den tjänstgöring de ha, som ligga på station. Vaktsystemet ombord på fartyg är någonting annat än den arbetstjänst, som man har att fullgöra, när man ligger på station. Vid flottan heter det, att när den ene har vakt, så säges den andre ha frivakt, vilket betyder, att den som har frivakt på dagen då måste stå till förfogande, och att hans vakttjänst förrättas på natten. Och man skulle ju kunna roa sig med att räkna ut den tid, varunder de som ha vakt på natten måste stå till förfogande. Man kommer då underfund med, att det kan vara en tjänstgörings-tid på 16—18 timmar, medan de som tjänstgöra på station icke ha mer än 10—12 timmar. Det är väl värt att betala en extra ersättning för den långa tjänstgöring, som de ombord på fartygen tjänstgörande ha att fullgöra, var-till kommer, att deras arbete är mera påfrestande.

Herr Hansson i Rubbestad sade, att det var motiverat att taga bort sjö-tillägget för 3. klass sjömän därför att de hade mindre ansvar när de lågo på station än när fartyget var ute till sjöss. Man måste fråga: Huru kan man säga, att 3. klass sjömännen ha ett mindre ansvar, när de ligga på station, än när de äro ute till sjöss? Deras ansvar är väl ungefär detsamma, vare sig fartyget är under gång eller ligger stilla. Jag kan icke finna, att det blir någon skillnad i själva ansvarets tyngd, som kunde motivera, att de skulle få sjötillägg endast när fartyget är i gång.

Det finns naturligtvis en hel del ytterligare skäl, som kunde anföras för att 3. klass sjömännen böra få behålla sitt sjötillägg under hela den tid, var- under de äro inmönstrade å fartyg, men det kanske icke tjänar mycket till att anföras en del smådetaljer. Jag måste emellertid säga, att det förefaller, som om denna fråga skulle göras till en prestigefråga för kommittén och icke till en, som jag skulle vilja kalla det, rättvisefråga för den personal det här gäller. Här försöker man ju att till flottan få folk, som tar värvning och stannar kvar i tjänsten. Då skall man väl icke med sådana här småsaker, som kanske för den enskilde mannen betraktas såsom kitslighet och elakhet, förhindra flottan att få det folk, som den behöver. Man bör väl i stället försöka slå vakt om vår flotta. Man får komma ihåg, att den tjänstgöring, som flottans folk för närvarande har, är mera krävande än vad den kan bli för det folk, som tjänstgör i land.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Stockholm, *Eriksson* i Sandby och *Wallentheim*.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet för att svara herr Magnusson i Skövde, som ville göra gällande, att jag icke alls tänkt på det ekonomiska resultatet, när jag intagit en annan ställning än statsutskottet, då det gällde en här i dag tidigare diskuterad fråga. Jag vill då erinra om att den frågan icke rörde staten utan kommunerna och särskilt i ganska stor utsträckning städerna; det var fråga om en avvägning mellan landsbygd och stad. Jag ansåg det vara oriktigt, att städerna skulle få den stora fördel, som ett bifall till utskottets förslag där skulle medföra, men herr Magnusson, som är Skövdebo, har mera intresse för städerna.

När herr Lindberg i Stockholm ville göra gällande, att kommittén försämrat villkoren för tredje klass sjömän, så är detta icke sant. Dessa sjömän ha för

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
närvarande icke någon särskild ersättning vid stationär förläggning utan endast vid rörlig förläggning, och enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de även i fortsättningen få det.

Härpå anförde:

Herr Törnkvist: Herr talman! Det torde vara av intresse att understryka herr statsrådets uttalande att om Kungl. Maj:t hade fått utskottets förslag via kommittén, så hade säkerligen Kungl. Maj:t icke gjort någon ändring däri. Den logiska konsekvensen av detta resonemang hade väl bort bli: alldenstund utskottet har funnit, att en reglering bör företagas, har Kungl. Maj:t ingenting att erinra däremot, i synnerhet som ett dylikt beslut icke kan få några väsentliga ekonomiska konsekvenser, då summan är så liten. — Jag kan icke förstå, att ett riksdagsutskotts granskning av ett ärende, där utskottet har intagit en ganska enig ståndpunkt — reservanternas antal går icke upp till mer än en tredjedel, i visst fall endast en fjärdedel av utskottsledamöternas antal — icke skall tillmätas någon betydelse från statsrådets sida, utan att han i stället här framför den erinran, att när en kommitté har tagit ståndpunkt i denna fråga, så har riksdagen all anledning att fästa det största avseende vid vad denna kommitté har sagt. Detta skulle enligt mitt sätt att se vara ett bevis på fullständigt underkännande av den vederhäftighet, som man är van att förutsätta hos utskotten. Det är ett mycket mörkt perspektiv, som upprullas inför riksdagen, om man skall acceptera sådana synpunkter som att det icke skall ha någon betydelse att ett utskott, som har fått allt material i en fråga remitterat till sig, intar en annan ståndpunkt än den som en kommitté har intagit. Jag vill säga, att uppenbarligen har det dock icke funnits någon anledning för kommittén att tränga sig på kammaren och riksdagen på det sätt, som herrarna här försöka göra gällande. Jag vill som gammal riksdagsman uttala detta, och jag vill tillägga, att uppenbarligen kommer det icke att återstå mycket av riksdagens värdighet, om den icke själv rätar ryggen i en sådan situation.

Min uppfattning är alltså den, herr talman, att det här icke finns någonting som bort hindra utskottet att, såsom det gjort, i allt väsentligt godkänna Kungl. Maj:ts förslag men beträffande en mindre del av detsamma vid granskningen finna sig böra föreslå en liten modifikation, som icke kan leda till några ekonomiska konsekvenser av avskräckande beskaffenhet. Denna modifikation går tvärtom helt i stil med den rätt till jämkningar i de framlagda förslagen, som riksdagen hittills alltid brukat tillämpa. Sådana förslag kan statsutskottet framlägga, och det kan varje annat budgetreglerande utskott göra. Om man på en punkt finner, att där uppenbarligen icke har tillämpats en princip, som man rimligen borde tillämpa, vad är det då som hindrar, att statsutskottet säger: här göra vi ett tillägg; vi kunna göra en motsvarande nedskärning på en annan punkt. Detta är en vettig, förnuftig och rimlig metod, men det är icke vettigt, förnuftigt och rimligt att göra gällande, att riksdagens budget- och granskningsrätt skall bindas av en kommitté, som är envis och säger: vi skola ha igenom varje punkt och varje paragraf oförändrade. Jag tillåter mig göra detta uttalande, herr talman, därför att det är min innersta och djupa övertygelse, som byggts upp efter flerårig iakttagelse av de arbetsmetoder, som sökt tränga sig på riksdagen, och på denna punkt kommer jag icke att hysa någon annan mening så länge jag har äran tillhöra denna kammare.

Jag vill ytterligare erinra om den möjlighet att förhindra en verklig utgiftsökning, som förefinnes bland det material, som för närvarande ligger hos stats-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

utskottet, där man på någon annan punkt kan vidtaga en motsvarande minskning med dessa 14,000 kronor. Vi behöva sålunda icke för denna saks skull öka budgeten. Jag är icke på det klara med, herr talman, vad det kan föreligga för anledning för rikets finansminister, vilken för budgetåret 1939/40 har att göra upp en budget på bortemot 2½ miljarder kronor, att energiskt kasta sig in i debatten för 14,000 kronor, när det gäller denna grupp befattningshavare.

Jag har tidigare läst upp ett aktstycke för dem, som ha anledning höra på, om vad dessa menige ha att göra, vad de måste vara med om i övningsväg och vad de måste känna till ombord etc. Därav framgår, att de ha lika stort ansvar som de övriga, vilka komma i åtnjutande av detta tillägg. Det gäller här de sämst ställda, som i vår neutralitetsvakt få bära den icke minst tunga bördan där nere på botten. Att man då, när det gäller 14,000 kronor, skall behöva riva upp en debatt, i vilken t. o. m. finansministern anser sig böra deltaga, kan jag icke förstå.

Jag hoppas, herr talman, att kammarens ledamöter icke genom vad jag här sagt skola få den uppfattningen, att jag är arrogant, och av den anledningen gå emot utskottet. Jag tror, att riksdagen då och då har anledning ge uttryck för att den vill slå vakt om och värna de arbetsmetoder, som äro gamla och fasta och ge oss rätt att känna, att vi ha möjlighet till självständigt bedömande av förelagda frågor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag föranledes begära ordet, då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här yttrade sig. Jag måste säga, att jag är ganska förvånad över att få höra ett sådant resonemang som då herr statsrådet Wigforss motiverade sitt förslag med att säga, att man naturligtvis icke kan absolut binda riksdagen, men att man dock bör hålla en överenskommelse.

Detta tal om en överenskommelse, som skulle ha träffats mellan lönekommittén och representanter för vissa statens befattningshavare, röjer en uppfattning som i sig själv är så betänkelig, att jag ånyo måste inlägga en bestämd gensaga däremot. När förslag om en förhandlingsordning för statens befattningshavare motionsledes först fördes fram i riksdagen, riktades från experter på det statsrättsliga och det förvaltningsrättsliga området mycket starka erinringar däremot. Jag erinrar om det starka motstånd, som från herr Reuterskiöld och herr Örne m. fl. riktades emot en sådan förhandlingsordning, som man fattade såsom avsedd att utgöra en motsvarighet till sådana underhandlingar som av olika parter föras på den allmänna arbetsmarknaden och där föregå och leda till avslutandet av kollektivavtal. Fullständigt riktigt fann man en sådan ordning oförenlig med statens konstitutionella ställning i samhället. Staten kan nämligen icke stå i paritet med aktiebolag eller familjebolag eller någon som helst enskild part, som underhandlar och överenskommer om lönevillkor med sina befattningshavare. Staten är ett rättssubjekt av helt annat slag och på en helt annan nivå än några enskilda kunna vara. Därav följer, att även när staten gör en löneroglering genom ett riksdagsbeslut, så är detta ingen överenskommelse med de anställda, utan det är ett statens beslut som fattas, och sedan få de anställda acceptera dessa villkor, om de så vilja, eller också icke acceptera dem. Först när de anställda accepterat dem kan man möjligen tala om en överenskommelse men icke tidigare.

Naturligtvis är det så mycket mindre möjligt att göra en överenskommelse på ett förberedande stadium, d. v. s. av en lönekommitté eller ett likartat organ. När kravet på förhandlingsordning 1934 fördes fram genom motion, i denna

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
kammare, och som ytterst emanerade från viss centralorganisation av stats-tjänstemän, begränsades också uttryckligen detta krav till att statens befattningshavare skulle få tillfälle att utveckla och försvara sina åsikter och utbyta skäl och motskäl. På denna principiella grund, att riksdagens och olika statliga myndigheters beslutanderätt icke skulle kunna genom forbundna förhandlingar föregripas lades de sakkunnigas arbete, och utarbetades de förslag som sedermera i allt väsentligt accepterades i den kungl. propositionen, liksom när riksdagen fattade beslut i ärendet. Det var sålunda klart förutsagt, att här aldrig skulle kunna bli förhandlingar, varunder man träffade *avtal* parterna emellan, utan det var endast fråga om en ordning, genom vilken de anställda skulle ha möjlighet att framföra sin uppfattning och sina erinringar, grundade på den sakliga kännedom de kunde äga i föreliggande ärenden, för att få dem så vitt möjligt beaktade. Detta är alltså vad som ligger bakom förhandlingsordningen. Beträffande alltså de resultat, vartill man kan komma genom förhandlingsordningen, så kan man där aldrig komma längre än till ett samförstånd, d. v. s. att parterna mötas på en gemensam linje. Men detta är icke detsamma som en överenskommelse. Av motiveringen till denna förordning framgår det också mycket bestämt och klart, att förhandlingsordningen ger en form åt förhandlingar, där parterna visserligen mötas för att giva och erhålla informationer och diskutera föreliggande frågor men icke kunna träffa någon överenskommelse.

Jag har velat göra dessa rent principiella erinringar nu, då man för första gången i kammaren driver den meningen, att här kunde träffas och skulle ha träffats en överenskommelse mellan parterna, som riksdagen skulle ha någon skyldighet — i varje fall moralisk skyldighet — att respektera. Det är icke på grund av formalism, utan det är för att hålla begreppen och vägarna på detta område klara och överskådliga, vilket måste ha stor betydelse för förhandlingsordningen i framtiden, som jag gjort dessa principiella erinringar.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag skall icke avsevärt förlänga debatten. Jag skulle till en början vilja instämma i det uttalande, som gjordes av herr Andersson i Malmö, då han anförde, att när en överenskommelse var träffad mellan tvenne parter, så borde den följas i största möjliga utsträckning och avvikelser från densamma icke förekomma, såvida icke starka skäl för en avvikelse föreligger. Vid den behandling, som denna fråga varit föremål för inom utskottet, har dock åtminstone jag för min del kommit till den uppfattningen, att det finns ganska starka skäl för den avvikelse, som här gjorts från den kungl. propositionen. Det förhåller sig ingalunda på det sätt, som herr Hansson i Rubbestad ville göra gällande i sitt första anförande, att dessa avvikelser endast ha tillkommit därför att utskottets ledamöter ha velat demonstrera mot 1936 års lönekommitté och mot Kungl. Maj:ts förslag. Vad är det då, som har föranlett mig att gå med på dessa mindre avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag?

Om jag först tar kallortstillägget, förhåller det sig så, att för civila tjänstemän utgår kallortstillägg från första dagen de bli förflyttade till eller tjänstgöra på ort, där kallortstillägg utgår. Enligt det föreliggande förslaget till manskapsavlöningsreglemente skulle kallortstillägg få utgå till manskap först efter det vederbörande på sådan ort fullgjort en tjänstgöring av åtta år. Man måste ovillkorligen göra sig den frågan, om det kan vara berättigat att ha en så stor skillnad mellan civila tjänstemän och militära lägre tjänstemän. Det har varit för att söka åstadkomma en liten utjämning mellan de militära och civila tjänstemännen på detta område, som utskottsmajoriteten har föreslagit den ändringen, att kallortstillägg skall utgå för gifta befattningshavare på det

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
militära tjänsteområdet efter fyra år men för de ogifta liksom enligt Kungl. Maj:ts förslag först efter åtta år.

Vad sedan gäller sjöstillägget har ett av skälen till avvikelse från propositionen varit, att vi ha ansatt, att när tredje klass sjömän ligga på en fast förläggningssort men icke kunna komma i tillfälle att ligga i logement utan måste ligga ombord på sitt fartyg, böra de få en liten ersättning av resp. 10, 15 och 35 öre om dagen för den försämring av bostadsförmånen, som därigenom uppkommer. Man måste ställa frågan, om icke denna lilla ersättning för bostadsförsämring är berättigad.

Det andra skälet är, att det har framkommit yttranden från de militära myndigheterna, varav framgår, att rekryteringsförhållandena ha varit ganska svåra särskilt beträffande sjömanskåren, och det har gjorts gällande, att om det förslag antages, som har lagts fram av lönekommittén och som återfinnes i den kungl. propositionen, kommer detta att leda till ytterligare ökning av svårigheterna för rekryteringen till svenska flottan. Det är alltså det andra skäl, som har föranlett mig att gå med på denna lilla förändring. Jag tror, att det skälet är talande nog för att en ändring bör åstadkommas.

När det här under debatten har talats om att man under nuvarande förhållanden bör iakttaga sparsamhet på alla möjliga områden, så är jag den förste att instämma häruti, men jag skulle vilja säga, att det vore önskvärt, att denna sparsamhetsprincip ville komma till sin rätt även vid andra tillfällen än när det gäller den sämst avlönade statstjänstemannakåren här i landet. Det har sagts, att dessa sjömän tillerkännas oerhört stora fördelar genom det föreliggande förslaget. Ja, låt mig göra en liten jämförelse mellan andra befattningshavare och dessa sjömän. Icke ordinarie befattningshavare rekryteras ju i första hand av unga flickor, som ha gått igenom skolan och som ha lärt sig en del kontorsgöromål och att skriva på maskin o. s. v. I ortsgrupp B få dessa flickor på 18 år en begynnelselön av 1,947 kronor om året. Om man slår tillsammans alla de förmåner, som utgå till dessa tredje klass sjömän, d. v. s. för meniga, kan åtminstone jag för min del icke komma upp till högre belopp än 1,498 kronor om året. Man måste ovillkorligen göra sig den frågan, om icke dessa sjömän, dessa meniga, äro värda till och med lika mycket som dessa skrivmaskinsflickor.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, som jag för min del har gått med på dessa mindre avvikelser från vad Kungl. Maj:tt har föreslagit i propositionen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Viklund*.

Herr Isaacson: Herr talman! Eftersom jag befinner mig bland reservanterna, skall jag be att få säga ett par ord.

Jag har en känsla av att om denna debatt skall fortsätta en stund till, lära väl åtminstone lönekommitténs ledamöter och måhända också reservanterna bli stämplade såsom något slags revolutionärt sällskap, som är ute för att söka beröva riksdagen dess beslutanderätt. Jag har svårt att på annat sätt förstå den verkliga andemeningen sådan den framgick av herr Törnkvists och herr Perssons i Falla yttranden. Jag frågar vem det är, som har ifrågasatt riksdagens rätt att besluta vad den vill. I varje fall är det icke de, som här stå för reservationen.

När vi ha hävdat den meningen, att Kungl. Maj:ts förslag bör följas, så är det icke — åtminstone gäller detta icke mig — av den anledningen, att vi ha tagit ståndpunkt till huruvida lönerna äro för höga eller för låga. Äro de för låga, så höj dem gärna för mig överlag! Vad som för mig varit av-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)
görande är däremot, att detta förslag har tillkommit genom förhandlingar mellan personalen och Kungl. Maj:ts representanter. Båda dessa parter ha enhälligt tillstyrkt förslaget. Jag finner det då i hög grad anmärkningsvärt, att man här från utskottets sida skall föra personalens talan på sådant sätt, att man skulle kunna tro, att personalen själv icke haft begrepp om vad den önskar eller vill ha. I fråga om riksdagens bestämmanderätt har jag för min del förutsatt, att det aldrig någonsin skall bli aktuellt, att riksdagen skall berövas denna rätt. Vad jag för min ringa del anfört i utskottet och vad jag ber att få upprepa här är, att när ett löneförslag blivit berett på sådant sätt som detta och enhälligt tillstyrkt av de förhandlande parterna och dessutom ytterligare tillstyrkt i form av en kungl. proposition, som bygger på detta förslag, då är det klokt av riksdagen att låta bli att fingra på det. Jag använde såsom en illustration till detta mitt påstående förhållandena på den privata arbetsmarknaden. Det är ganska uteslutet, att något sådant skulle ha skett, om tvenne förhandlingsdelegationer representerande arbetare och arbetsgivare enhälligt ha tillstyrkt ett förslag. Jag vill mycket starkt poängtera detta, och som ett ytterligare plus för denna enligt min mening sunda tankegång ber jag att få anföra förhållandena sådana de ha utvecklat sig på det område, som jag nyss nämnde. Det hör ju numera till sällsyntheterna, att öppna arbetskonflikter förekomma. Varför är detta fallet? Jo, därför att man på ömse sidor respekterar vad respektive förhandlingskommitterade jämte förlikningsinstutet ha åstadkommit.

Vad jag här har sagt är kärnpunkten i vårt betraktelsesätt. Vi äro icke, herr Persson i Falla, ute efter riksdagens skalp. Vi hålla på dess bestämmanderätt lika mycket som någon annan. Jag hävdar emellertid ännu en gång, att det är klokt att taga hänsyn till vad som har förekommit, klokt icke minst för framtiden. Det är i dag fråga om en ökning. Nästa gång kan det för statstjänarna vara fråga om en sänkning, beroende på en tillfällig känslöstämning. Vad man på vanliga förnuftiga vägar förhandlat sig fram till bör man i kloketens intresse respektera. Det är det skälet, herr talman, som har gjort, att jag ställt mig på reservanternas sida, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Anderson i Arboga m. fl. avgivna reservationen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Endast några repliker i anledning av vad som sagts under debatten.

En talare, jag tror det var herr Mårtensson, framförde den tanken, att de två förbättringar, som utskottet har föreslagit, skulle ha inverkan på rekryteringen till flottan. Jag vill med anledning därav endast säga, att förbättringarna på dessa tvenne relativt obetydliga punkter icke kan ha någon nämnvärd betydelse i fråga om rekryteringen. Jag tror icke, att de ha någon betydelse alls. Det är andra ting, som ha betydelse för rekryteringen, och till dem har lönekommittén tagit hänsyn, när den har underhandlat med tjänstemännens representanter.

Herr Mårtensson gjorde vissa jämförelser mellan löneställningen för tredje klass sjömän och vissa befattningshavare i civil statstjänst. Jag trodde icke, att denna debatt skulle behöva komma in på dylika jämförelser, men när herr Mårtensson själv givit anledning till det, skall jag be att få fortsätta. Vad är tredje klass sjömän för slags folk? Herr Törnkvist har själv frågat om detta. Jo, det är ynglingar om 17, 18 och 19 år. Det gäller vederbörandes första anställningsår, d. v. s. deras rekryteringsår. Under största delen av detta år ligga de på skola men äro ungefär tre månader på sjön antingen på båt eller i stationär förläggning. De ha enligt vårt förslag en lön av 684 kronor per år. Inberäknat det rörliga tillägg, som vi föreslå, kom-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

mer man upp till en lönesumma av 786 kronor per år i kontant löneinkomst. De ha dessutom allt fritt, vilket ju faller av sig självt. De ha därför, så vitt jag kan se, inga större personliga utgifter. Låt oss gärna, herr Mårtensson, jämföra dessa ynglingar, som ha en kontant inkomst på 65 kronor i månaden, med vilken arbetare som helst inom det privata näringslivet, låt oss säga i samma ålder eller till och med en del år äldre. Jag tror, att det vid en sådan jämförelse kommer att visa sig, att den löneställning, som dessa sjömän ha eller rättare sagt som vi upptagit i vårt förslag, mycket väl tål en jämförelse med anställda i det civila näringslivet.

Herr Mårtensson gjorde jämförelsen med skrivmaskinsflickor. Jag vill endast erinra om att dessa senare måste helt och fullt leva på sin lön, både i fråga om kläder, kost och logi. Jag tror icke, att de få så mycket över per månad, när de betalt allt detta av sina relativt låga löner.

Jag hade knappast tänkt begära ordet i anledning av herr Mårtenssons anförande, utan det var närmast herr Törnkvist, som gav mig anledning härtill. Han talade ett mäktigt språk såsom den ordförande han är i första avdelningen. Det är icke utan, att det låg något av hotfull klang i tongångarna i hans anförande, att man ville taga ifrån riksdagen en dess rättighet, att kommittén ville tränga sig på riksdagen o. s. v. Nej, herr ordförande i första avdelningen av statsutskottet, vi vilja ingenting annat än säga vår mening och framhålla våra synpunkter på den fråga, som tycks i så hög grad ha intresserat herr Persson i Falla, nämligen förhandlingarna och överenskommelsen med tjänstemännen. Det är ju klart, att riksdagen har rättighet att besluta som den vill och också bör göra det, men den bör också ha reda på under vilka förutsättningar sådana beslut ske. Den bör ha reda på alla de konsekvenser ett beslut kan leda till. Jag måste för min del säga, att det tal, som innehåller klandrande ord gentemot ett system med förhandlingar och överenskommelser före framläggandet av lönerogleringsförslag, är icke befogat. Förhandlingar med tjänstemännen äro ju något nytt, men jag tror, att den nu beträdda vägen är till gagn såväl för tjänstemännen själva som även för staten och riksdagens båda kamrar. Jag vill endast fråga, hur det skulle sett ut i detta fall, om vi hade lagt fram ett lönerogleringsförslag för manskapet, varvid vi icke blott varit oense inom själva kommittén utan även personalrepresentanterna hade uttalat speciella meningar, vilket de ju ha rätt till, och om hela detta virrvarr sedan hade förelagts riksdagen. Jag undrar, om det icke är väsentligt mycket bättre för såväl den ena parten som den andra, att man har förhandlat och träffat överenskommelse på sätt som här skett. Vill man fortsätta på den inslagna vägen, bör man icke lägga hinder i vägen härför utan att ha mycket starka och bärande skäl för det, men det är sådana, som enligt min mening i detta fall icke föreligga.

Herr Törnkvist! Det är klart, att man kan slå an känslosträngar, tala om människor, som ha låga löner o. s. v. Herr Törnkvist kom också in på de bördor, som läggas på dem, som ligga ute på beredskap och neutralitetsvakt. När det gäller neutralitetsvakten för vårt lands försvar, är det många vi få tänka på — och då i första rummet alla dessa tusentals och åter tusentals, som icke äro militärer men nu ligga ute i fosterlandets tjänst, på dem och deras familjer. Det har sin stora betydelse för stämningen i vårt land och för vårt lands försvar, att deras förhållanden av oss beaktas.

Det har, herr talman, enligt min mening icke framkommit i denna debatt något, som kan rubba mig i den uppfattningen, att vi böra taga Kungl. Maj:ts förslag i obeskuret skick. Första kammaren har gjort det med, såvitt jag förstått, tämligen stor majoritet. Det finns också därför ingen rimlig anledning för andra kammaren att nu besluta något annat. Jag vill därför, herr tal-

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

man, vidhålla mitt yrkande om bifall till den av herr Anderson i Arboga m. fl. avgivna reservationen.

Herr Törnkvist: Herr talman! Så vitt jag förstår, har ingen annan av kammarens ledamöter en sådan uppfattning som den herr Isaacson velat göra gällande, att någon skulle förvägras rätt att tala för personalens sak. Men här talar man — det är att märka — i egenskap av riksdagsman och såsom ledamot av statsutskottet. Jag vill också säga, att man kan icke göra en jämförelse mellan förhandlingar och överenskommelser på den fria arbetsmarknaden och de förhandlingar och den överenskommelse, som här framkommit. Det är en känning mellan parterna. Herr Persson i Falla har karakteriserat vad det är fråga om här. Lönekommittén får meddelande från personalrepresentanterna om vad denna personal vill, men dessa få icke deltaga i någon överenskommelse i verklig mening. Det förbjuder helt enkelt denna frågas remiss och vandring till riksdagen såsom sist beslutande instans. Man måste vara försiktig, när man försöker göra en sådan jämförelse. Det är detta, som jag velat påpeka.

Så frågade herr Andersson i Malmö, vad tredje klass sjömän ha för uppgift. Jag har läst upp en auktoritativt uppgjord distinktion rörande dessa tredje klass sjömän, och såsom jag förut yttrat framgår därav, att de icke blott ha att deltaga i övningar och exercis utan också ha en vuxen mans arbetsuppgifter på olika områden ombord på ett fartyg. För övrigt har herr Mårtensson i fråga om den detaljen så klart ådagalagt rimligheten i den ståndpunkt, som utskottet intagit, varför jag icke vidare skall sysselsätta mig därmed.

Jag vill blott tillägga, att det visserligen är bra, att kamrarna fatta överensstämmande beslut. Det har emellertid väckt en viss uppmärksamhet, att det icke var någon gemensam votering efter påsk. Andra kammaren har aldrig valt annan ståndpunkt än den kammaren själv funnit vara rimlig. Ergo har första kammarens ståndpunktstagande icke brukat inverka på kammarens beslut. Jag föreställer mig, att det blir fallet även denna gång. Jag har en stark känsla av att kammaren kommer att följa Kungl. Maj:t. Då jag deltagit i debatten på sätt jag gjort, har jag gjort det därför helt enkelt, att jag anser, att någon röst även från den andra sidan skulle låta sig höras. Jag hemställer ännu en gång om bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag vill endast rikta en replik till herr Andersson i Malmö, som påstod, att det var oriktigt, att man riktade klander mot dem, som sökt komma till en överenskommelse. Han frågade, hur det skulle sett ut, om vi icke varit eniga i kommittén om den inställningen. Jag vill svara honom, att ingen har klandrat, att förhandlingar förts, och ingen har heller klandrat, att man kommit till samförstånd. Vad jag klandrat är att man påstått, att man här träffat en överenskommelse med de anställda, vilken man påfordrar, att riksdagen skall respektera. Detta riktar sig icke mot herr Isaacson, som vid *detta* tillfälle mycket noga iakttagit distinktionerna, men däremot mot andra talare som här uppträtt.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! I anledning av herr Perssons i Falla sista anförande, där han tycktes fästa sig vid ordet överenskommelse, vill jag för att undanröja hans betänkligheter endast säga, att ingen egentlig överenskommelse träffats i den bemärkelse som herr Persson i Falla lägger i detta ord, utan saken är den att det framlagts ett förslag till lönereglemente, som bägge parterna godkänt och som riksdagen i sista hand skall bestämma. Hans betänkligheter beträffande överenskommelsen kunna sålunda förfalla.

Ang. förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Efter herr Hanssons i Rubbestad senaste bekännelse kan jag icke förstå den nu förda diskussionen och den envishet, som ligger bakom den mening, han förfäktar.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Anderson i Arboga m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 110, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Anderson i Arboga m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 92 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

I följd härav nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på anmodan av herr talmannen en av sedlarna upptogs ur urnan av herr Eriksson i Stockholm. Denna sedel utvisade nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herr Anderson i Arboga m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag och provisorisk avlösningsförstärkning under budgetåret 1939/40 till flaggkorpraler i flottans reserv vid militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och anförde därvid

Ang. hyresbidrag och provisorisk avlösningsförstärkning till flaggkorpraler i flottans reserv vid viss militär tjänstgöring.

Herr **von Seth**: Herr talman! Jag har framlagt en motion, II: 234, däri jag hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att hyresbidrag, som enligt gällande beräkningsgrunder utgår till beställningshavare på aktiv stat, även må utgå till visst underbefäl i reserven. De nuvarande förhållandena äro så pass orimliga, att personal i reserven blir sämre ställd än värnpliktiga. Nu har visserligen utskottet avstyrkt motionen men samtidigt i sitt utlåtande på sid. 4 tredje stycket gjort ett mycket välvilligt uttalande, däri utskottet föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i gällande förordningar, som kunna anses påkallade. Jag har därför ingen anledning att komma med något yrkande.

Jag har emellertid velat inför kammaren påpeka särskilt det förhållandet, att exempelvis en furir i reserven, som enligt gällande författning icke åt-

Ang. hyresbidrag och provisorisk avlöningsförstärkning till flaggkorpraler i flottans reserv vid viss militär tjänstgöring. (Forts.)

njuter hyresbidrag samt är gift och har barn, i vissa fall får lägre ersättning än värnpliktiga, som få uppbära familjebidrag. Detta förhållande är ju icke blott felaktigt utan uppenbart orimligt. Jag skulle därför vilja lägga Kungl. Maj:t på hjärtat, att denna förordning snarast möjligt blir ersatt med sådana bestämmelser, att dessa personer icke bli sämre utan bättre ställda än de värnpliktiga vid inkallelse. Denna reservpersonal får mången gång en längre tjänstgöring än de värnpliktiga. De få uppoffra sin civila syssla, och den civila näringen får åsidosättas. Därför är det icke statsmakterna värdigt att avlöna dem sämre än de värnpliktiga. Jag vill blott hemställa, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte åvägbringa en ändring i dessa förhållanden.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens utrymningskommission m. m.; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 18.

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av väckt motion angående tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.

I en inom andra kammaren av herr *Lithander* väckt till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 127, hade hemställts, »att riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande, som tryggar den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd».

Utskottet hemställde, att motionen II:127 av herr *Lithander*, angående tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lithander*: Herr talman! Bevillningsutskottet har avstyrkt en av mig avlämnad motion, syftande till att man skulle söka värna om den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd och möjligheter att existera. Jag kan icke dela utskottets ljusa syn på tingen, och jag är övertygad om att man ute i bygderna ingalunda har den syn på saken, som framgår av bevillningsutskottets betänkande, utan att man i de kretsar, som detta berör, med oro förmärkt den utveckling, som under årens lopp ägt rum härutinnan. Det pågår i alla fall en fortsatt monopolisering av restaurangrörelsen i riket, och riksdagen har, såsom jag tillåtit mig påpeka i min motion, i varje fall icke tagit ståndpunkt till frågan huruvida ett monopol slutligen skulle bli resultatet, utan har i stället gått in för att jämsides med en omändring av tredje klass restauranger den väsentligaste delen av den bättre restaurangrörelsen i alla fall skulle få bedrivas av enskilda personer. De, som makten äga i dessa ting, ha emellertid velat annorlunda, och därför är de facto ett steg taget mot monopoli-

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.
(Forts.)

sering, som vållat bekymmer hos dessa näringsidkare. Utskottet känner icke till några monopolsträvanden, men de äro kända över hela landet. I min motion har jag även framhållit följande: »Med den maktfullkomlighet, som vid avgörande i dessa frågor finnes koncentrerad hos kontrollstyrelsen och vidare genom kontrollstyrelsens förankring inom riksdagens olika partier, finns det för den enskilda restaurangnäringen mycket små utsikter att kunna erhålla skydd och rättvisa utan riksdagens och eventuellt i sista hand den svenska väljarekårens ingripande.»

Jag tillät mig, herr förste vice talman, för några år sedan rikta en interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som han besvarade. Det kan vara intressant att taga del av vad exempelvis Falu läns tidning den 2 juli 1938 skrev i detta ärende, där den ingalunda delar herr finansministerns syn på tingen. Den säger under rubriken »Dagens spörsmål» följande: »Det hot mot enskild företagsamhet, som centraliseringstendenserna inom restaurangnäringen utgöra, försöker finansministern bortförklara, då han på sin tid besvarade herr Lithanders interpellation i riksdagen. Att det dock finns företeelser på området, som man har anledning att se upp med, bekräftas av följande erfarenhet från Mellansverige: 'När SARA skulle överta det nya stadshotellet i Eskilstuna, så dekreterades det helt enkelt, att rättigheterna skulle indras för Frimurarhotellet. Denna restaurangrörelse har varit i verksamhet sedan början av 1870-talet och alltid sköts oklanderligt. Men nu gavs det ingen pardon. Statens restaurangbolag uppställde platsmonopol som villkor och stadsfullmäktige böjde sig för ultimatum. Man undrar om herr Wigforss alldeles glömt att studera detta fall, innan han tillbakavisade interpellantens påstående om att det på här ifrågavarande område råder rättslöshet för näringsidkaren.'» I en annan tidning, Stockholms-Tidningen, skriver man om den utveckling, som ligger bakom systemrestaurangernas expansion och konsekvenserna därav, följande: »Det är föga troligt, att denna väldiga likriktade folkköksapparat kommer att tilltala det ursprungliga klientelet på de allmännyttiga folkrestaurangerna. Även detta torde ha berättigade anspråk på någon omväxling i kosthållet. Men som särskilt motbjudande framstår denna standardiseringstendens i samma mån som systemrestaurangerna med sina fångstarmar gripa om allt flera företag av högre klass. Det är icke på schablonens väg, som vårt land nått fram till ett visst allmänt mått av kvalitet i sitt restaurangväsen. Detta har åstadkommits genom individuell yrkesskicklighet, som satt sin karaktär på matsedlar såväl som på allmän skötsel av företagen. Massdrift och uniformitet äro på detta område avgjorda fiender till framstegen!»

Det framgår av detta, att herr statsrådets ljusa syn på tingen icke delas av dem, som äro i kontakt med dem, som driva denna näring ute i bygderna. Här pågår, utan ringaste tvekan, en målmedveten strävan till uniformitet under statens, alltså kontrollstyrelsens, överrogi. Allt skall uniformeras, och de enskilda bli mer och mer satta ur spelet.

I november 1939 fästes uppmärksamheten på detta restaurangväsendets förstatligande. Det påpekades i en tidskrift — jag tror det var Sunt förnuft och i varje fall är det sunt förnuft i det påpekandet — att vi fått SARA (Stockholmsortens Allmänna Restaurang A.-B.), som omfattar Mälardalen och stora delar av Norrland. Vi ha fått BARA (Bergslagens d:o), vi ha fått VARA (Västsveriges d:o), vi ha fått SKARA — det är icke Västergötlands Skara utan Skånes stora centraliserade restaurangbolag. Detta griper omkring sig som en polyp för att döda och förkväva enskilda intressen, och därvid ha vederbörande fått hjälp av en bestämmelse, som riksdagen varit med om att ut-

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.
(Forts.)

färda, nämligen att dessa tredje klass restauranger i fortsättningen icke få drivas av enskilda.

Faktum är att drivandet av dessa tredjeklassrestauranger är, vad inkomsten beträffar, mycket givande för vederbörande, men i stället för att dessa inkomster gå till statsverket, så gå de till inköp av restaurangföretag i den högre klassen. Kontrollstyrelsen ger medgivande till att pengarna få användas till sådant, och så inköpas dylika företag och upprustas; det skaffas nya inventarier och annat. När den enskilde, som har att tävla med detta, skall skaffa medel till nya investeringar, får han taga pengarna av det överskott, som hans näring kan ge honom efter alla beskattningar. Det är klart, att det blir ett mycket ojämnt spel, när den ena parten på detta sätt förfogar över de medel, som drivandet av tredjeklassrestaurangerna ger, medan den andra parten är hänvisad till förtjänsten på rörelsen i dess helhet och därtill hela tiden har ett damoklessvärd över sig, i det att myndigheterna kunna taga ifrån en enskild restaurangägare hans rättigheter, samtidigt som vinstmöjligheterna äro starkt beskurna till följd av den ständigt sjunkande anpart av inkomsten å utskänkingen, som de enskilda företagarna erhålla.

Man kan knappast tala om någon fri näring härvidlag. Jag är icke någon förespråkare för att inte de, som driva restaurangrörelsen såsom enskild näring, rigoröst skola följa bestämmelserna. De skola ställa sig dem till efterrättelse, och de göra det också, samtidigt som rörelsen bedrivs förstklassigt och bra. Men de enskilda företagarna skola inte bli varg i veum och utestängas från sin näring. Bevillningsutskottet anser ju, att det är bra som det är och att det finns utrymme för enskild företagsamhet på detta område, och jag vill hoppas, att det också i fortsättningen skall vara angeläget för riksdagen och bevillningsutskottet att se till, att det finns livsbetingelser för den enskilda företagsamheten och att inte en utveckling sker, som förkväver denna företagsamhet. Ty annars blir det så, som det omtalas från Västergötland; när det en gång var fråga om, att man skulle lova utföra en viss sak, så sades det: »En kan la te'minstingen löva't.» Det bör ses till, att inte något liknande äger rum beträffande riksdagen, att man där går in för någonting, som man i fortsättningen inte vill stå för.

Vad omfattningen av dessa restaurangbolag beträffar, vill jag nämna, att det i början av året stod i en göteborgstidning — det var i Morgonposten för den 16 februari — under rubriken »Restaurangbolaget växer ut. Övertager rörelser i Karlskrona och Växjö», att Västsveriges allmänna restaurangaktiebolag för närvarande omfattar 41 företag. Vidare angavs det, att på vilka orter övertaganden ägt rum.

Det är, herr talman, ingalunda önskvärt, när det gäller en hantering, som bedrivits utan anmärkningar och vars fria utövande — givetvis med hänsynstagande till gällande förordningar — lämnar möjlighet för enskild företagsamhet och duglighet att göra sig gällande, att det lägges en hämsko på den fria företagsamheten och att man på omvägar söker hindra den att komma till uttryck. Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt, att både riksdagen och de maktägande i fortsättningen ha sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och att man inte låter den tendens, som nu i alla fall mycket påtagligt har givit sig tillkänna, breda ut sig och förkväva en företagsamhet, som dock varit till nytta för den svenska allmänheten och för det svenska näringslivet överhuvud taget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Lundstedt*.

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.

(Forts.)

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att hemställa om bifall till vad utskottet föreslagit, men jag vill dock göra några få randanmärkningar till vad herr Lithander här sagt.

Jag tror inte, att man skall grunda ett ståndpunktstagande i denna sak — lika litet som beträffande andra ting — på uttalanden i den ena eller andra tidningen. Det finns nog ett mer tillförlitligt och belysande material, när det gäller att bedöma denna fråga, och går man till det, så finner man, att efter den nya lagstiftningens tillkomst utvecklingen inte har varit sådan, som motionären har uppgivit såväl i sin motion som i sitt anförande här. Det förhåller sig tvärtom på det sättet, att antalet av restaurangbolag drivna företag inte har ökat på den enskilda näringsens bekostnad. Dessa utgöra för det sist gångna året t. o. m. en lägre procent i förhållande till hela antalet företag med spritutskänkning än vad fallet var före den nya lagstiftningens tillkomst. Och det är ett faktum — jag förråder ingen hemlighet, om jag säger det — att ifrån enskilda restaurangidkares sida en mängd försök ha gjorts att få restaurangbolagen att övertaga vederbörandes restauranger. Av uppgifterna framgår, att under föregående år 83 enskilda restauranger voro hembjudna till restaurangbolagen och att bolagen inte ansett sig kunna övertaga mer än 14 av dessa. Monopolbolagen, som motionären kallade dem, ha således visat mycket stor återhållsamhet härvidlag.

Vid genomförandet av den senaste rusdryckslagstiftningsrevisionen gav ju riksdagen klart och tydligt tillkänna sin mening i fråga om folkrestauranger-
nas drivande. Men vid det tillfället framställde herr Lithander icke något yrkande. Han yttrade sig överhuvud taget icke i den debatt, som då ägde rum om vår nya rusdryckslagstiftning. Riksdagen antog också praktiskt taget enhälligt förslaget om folkrestauranger-
nas överförande till allmänna företag. Året därpå klandrade herr Lithander i en interpellation det beslut, som han ett år tidigare icke gjort någonting för att hindra.

Jag vill också framhålla, att det går inte att ställa upp problemet på det sättet, att det här gäller fri näring och att staten, om den på lagstiftningens väg gör några ingripanden för att reglera denna näring, skall ha skyldighet att se till att de företagare, som finnas kvar, tillförsäkras en sådan ställning, att rörelsen blir lönande för dem. Ett sådant krav, herr Lithander, kunna vi aldrig reflektera på.

En annan sak är frågan om den eventuella ersättning, som en gång kan tillerkännas enskilda restaurangidkare för deras sysslande med utskänkning m. m. Det har ju inte motionären berört i sin motion, och det är väl inte heller lönt att tala om den sidan av saken, förrän vi ha fått en smula erfarenhet av hur avlösningsbeslutet verkar. När vi ha fått det, då kan det vara tid att undersöka, hur det står till, men dessförinnan tror jag att man har all anledning att vara tillfreds med att kontrollstyrelsen och vederbörande myndigheter handha dessa saker i full överensstämmelse med den uppfattning, som präglade beslutet om den senaste rusdryckslagstiftningsrevisionen, bakom vilket beslut stod en praktiskt taget enig riksdag.

Med erinrande om detta, hemställer jag, herr talman, om bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr Lithander: Herr talman! Det verkar litet egendomligt på mig i varje fall, när en redaktör varnar för att tro på det, som står i tidningarna. Jag förmodar, att han är sakkunnig därvidlag, och jag får väl i fortsättningen fästa mindre avseende vid vad tidningarna säga än vad jag hittills har gjort.

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.
(Forts.)

Jag kan emellertid inte underlåta att taga hänsyn till vad olika enskilda utövare av denna näring själva tycka och tänka. De skriva inte i tidningarna, men de äro med i det levande livet, och det är på deras skildringar av sina arbetsförhållanden och framtidsutsikter jag grundat min uppfattning. Jag får således i stället för att hänvisa till vad jag läser i tidningarna hänvisa till de erfarenheter ur det levande livet, som jag tagit del av.

Den ärade talaren sade, att det var så många företag, som hembjudits till inlösen, men så få som antagits, och han nämnde också några siffror härför. Jag känner mycket väl till det förhållandet. Men jag känner också till vad som hände vid tillkomsten av tobaksmonopolet och särskilt vin- och spritcentralen. Då hade det fria näringslivets utövare en press över sig och hade icke något fritt val, vilket förde med sig, att de många gånger måste göra hembjudanden, som de annars inte skulle ha gjort. Det är precis samma företeelse, som vi möta här, fastän formerna äro litet olika. Det är tvånget, damoklessvärdet över näringen, som gör att det blir så många hembjudanden.

En sak, som förresten sammanhänger med detta, är att över den myndighet, som här faller utslaget, nämligen kontrollstyrelsen, inte finns någon högre instans, hos vilken man kan klaga. Jag har en gång i en motion yrkat, att vi skulle avskaffa kontrollstyrelsen — ja, kammaren tycker att det låter djärvt, men mitt förslag gick i själva verket ut på att kontrollstyrelsen skulle omorganiseras till en avdelning inom kommerskollegium — men denna motion avslogs. Nu finns det faktiskt, om kontrollstyrelsen har sagt nej, ingen möjlighet för en svensk medborgare att få till stånd en befogad ändring av detta beslut, och jag vill lägga kommande riksdagsmän på hjärtat att under tidernas lopp försöka råda bot på detta. Detta var, herr talman, endast en reflexion, som jag ville göra mera i förbigående.

Vidare sade den ärade talaren, att jag inte hade yttrat mig vid det tillfälle, när riksdagen godtog denna förändring beträffande tredjeklassrestaurangerna. Jag ber att få erinra den ärade talaren om att detta ärende behandlades vid en sen tidpunkt på riksdagen, och då kommer det så många digra betänkanden och ärendena trängas samman under kvällsplena och nattplena på ett sådant sätt, att det är förlåtligt, om även en person, som är intresserad av en viss angelägenhet, varken har möjlighet eller tid att penetrera frågorna riktigt och i det rätta ögonblicket framföra en protest. Med den metod, som tillämpas, att i riksdagens sena skede förelägga uttröttade ledamöter den ena stora frågan efter den andra, så har det nog hänt oss litet var, att vi inte ha fäst tillräcklig uppmärksamhet vid en eller annan fråga, och jag tror, att detta är både förlåtligt och förklarligt. Men om man sedan kommer underfund med att ett beslut inte är sådant, som man anser riktigt, är det väl i alla fall bättre att då påpeka detta och försöka få rättelse.

Den ärade talaren sade, att vi aldrig kunna komma därhän, att staten garanterar den enskilde företagaren vinst på hans rörelse. Det har jag aldrig begärt eller förutsatt skall vara fallet, men vad jag och många med mig begära är, att staten inte skall vidtaga sådana åtgärder, att personer, som driva en fri och lovlig näring, skola berövas möjligheten därtill och till att genom duglighet skapa vinster, i vilka staten genom beskattningssystemet i alla fall är meddelägare. Det gäller att även på detta område värna om fri företagssamhet och enskild duglighet. Det är för det ändamålet, herr talman, som jag har väckt min motion, och jag hoppas, att vilken utgången än blir i detta ärende — det blir säkerligen avslag på min motion — det i denna kammare och i medkammaren skall finnas personer, som föra talan för näringslivets män, så att dessa icke bli berövade vad som rimligen och rätt-

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.

(Forts.)

ligen bör tillkomma dem, när det gäller bedrivandet av en lovlig och önskvärd näring.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag skall inte tvista med herr Lithander om det förtroende man kan ha för pressen, men jag skulle vilja säga, att jag tror inte, att någon pressman skriver sina artiklar med tanke på att de utan någon som helst komplettering eller kontroll skulle kunna läggas till grund för riksdagsmotioner. Det är nog att begära för mycket även av pressmännen.

Jag vill vidare säga, att jag förstår mycket väl, att man kan låta ett spörsmål gå sig förbi i debatterna, men jag har svårt att tänka mig att i ett ögonblick, när man så att säga på lång sikt löser en fråga, om vilken det stått tjugo års strid här i landet, den som varit en av dem, som bidragit till att hålla stridslagan flämtande, då kan låta saken gå sig spårlost förbi, i all synnerhet om den, såsom fallet var 1937, debatteras praktiskt taget ett halvt dygn.

Det tjänar ju nu ingenting till att diskutera det beslut, som riksdagen har fattat angående avlösningen, och jag vill bara säga, att det innebär ingenting annat än att vinsten på spritutskänkningsen skall avvecklas under en 25-årsperiod. Av denna period ha vi ännu inte upplevat två år — förordningen trädde i kraft den 1 oktober 1938 — och man kan i varje fall inte ha fått någon större erfarenhet av hur detta beslut verkar. Man har visserligen från restauratorhåll försökt, t. o. m. ett år innan förordningen börjat tillämpas, göra gällande att man har sådan erfarenhet.

I övrigt har ju inte staten lagt sig i hur restauranghanteringen för övrigt bedrivs av det enskilda intresset.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har icke något emot att det är kontroll. Vad jag har något emot är kontrollstyrelsen. — Den ärade talaren sade, att man har beslutat om en avveckling av vinstkvantiteterna. Jag tycker nu, att den avvecklingen är dels litet orättvis och dels litet hård. Men det är icke denna fråga som jag tagit upp. Jag har i stället velat fästa uppmärksamheten på de polyparmar, som undan för undan gripa tag i de enskilda näringsidkarna. Som den ärade talaren kanske drager sig till minnes, har varje polyp en näbb, i vilken det finnes gift. Och det giftet paralyserar offret. Det förhåller sig på samma sätt med den företeelse som jag här har talat om.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Lithander, att om ett statligt organ handlar fullkomligt i överensstämmelse med av riksdagen och Kungl. Maj:ts uttalad önskan, har man icke rätt göra gällande, att det ämbetsverket begär någon orättfärdighet. Man får i stället vända sig mot det beslut som ligger bakom ämbetsverkets handlande. Gör man inte det har man uteslutit sig själv från varje allvarligt meningsutbyte i saken.

Herr Lithander: Herr talman! Den utveckling, som de facto ägt rum, var icke förutsedd under den debatt, som enligt herr Olsson tog ett halvt dygn. Jag vet icke, om det överhuvud taget var någon debatt om tredjeklassrestaurangerna. Det är möjligt att det var det, men jag har icke något minne därav. Jag tillhörde icke då bevillningsutskottet och hade därför icke samma anledning att gå upp i debatten som under de tidigare åren, då jag ibland besvärade kammaren. Det var ju rent av en vänlighet mot kammaren, att jag teg den kvällen.

Ang. tryggande av den enskilda restaurangrörelsens fortsatta bestånd.
(Forts.)

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet; och

bankoutslottets utlåtande, nr 24, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken rörande tillämpning av bankoreglementet.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 20.

Ang. anslag till åldersstöd åt privat-sköterskor.

Föredrogs bankoutslottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckta motioner om anslag till åldersstöd åt privatsköterskor; och anförde därvid:

Fröken **Andersson**: Herr talman! Jag skall taga kammarens tid i anspråk endast under några få minuter. Jag tycker nämligen, att det icke behöves någon mera ingående motivering för att denna fråga bör lösas snarast möjligt. Utskottet har visserligen avstyrkt motionen, men utskottet säger i alla fall, »att sociala och humanitära skäl tala för att ifrågavarande sjuksköterskors pensionsförhållanden kunde bringas till lösning». Till detta vill jag lägga, att det är icke endast sociala och humanitära skäl som tala för att frågan bringas till lösning. Det är i lika hög grad praktiska och ekonomiska skäl. Det förhåller sig, som vi alla veta, så, att privatsköterskorna utgöra en mycket viktig del av sjuksköterskekåren. Det är av den största betydelse, att den vårdform som de representera bibehålles i så stor utsträckning som möjligt. Dels äro ju platserna på våra sjukhus alltför få i förhållande till det behov som föreligger, och dels äro de mycket dyrbara. Medicinalstyrelsen har i sitt yttrande uttalat, att privatsköterskekåren är en för samhället nödvändig sjukvårdsreserv och beredskapskår. Det är väl knappast någon överdrift att säga, att en dylik beredskapskår under dessa tider är mera önskvärd och nödvändig än eljest. Jag anser därför, att det är mycket viktigt att tillse, att icke rekryteringen av denna del av sjuksköterskekåren minskar, utan att den i stället kraftigt ökar. Och rekryteringen av privatsköterskekåren lider just av att dessa sköterskor arbeta under så väsentligt sämre förhållanden än övriga sjuksköterskor.

Jag tänker därvid helt naturligt närmast på den omständigheten, att privatsköterskornas pensionsfråga icke är ordnad. Det är visserligen sant, som utskottet påpekar, att denna fråga är beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Det är emellertid i fullt medvetande härom, som motionärerna begränsat sig till att föreslå vissa tillfälliga åtgärder i syfte att stödja privatsköterskorna. Det synes mig, som om det enda skäl utskottet förebringat för ett avslag på motionen är det, att frågan är av sådan räckvidd att det är ofrånkomligt — för att tala med utskottet — att »ett riksdagens beslut i ämnet grundas på förslag från Kungl. Maj:t». Det kan ju för all del vara tillfredsställande för en motionär att få veta, att han kommit med ett förslag av en sådan räck-

Ang. anslag till åldersstöd åt privatsköterskor. (Forts.)

vidd. Men jag tror, att utskottets uttalande bygger på en missuppfattning av motionens syfte. Vi hava nämligen, som jag nyss nämnde, endast föreslagit en tillfällig åtgärd. Vi hava yrkat, att riksdagen skulle ställa till förfogande den relativt blygsamma summan av 50,000 kronor under en övergångstid av fem år. Det vore alltså icke någon överhängande fara för att det skulle skapas ett prejudikat. Vidare skulle det endast gälla sådana sköterskor som nu eller under de närmaste åren avgå från sina anställningar. Och sist men icke minst, åldersstödet, som vi kalla det, skulle utgå till vederbörande efter behovsprövning. Huruvida dessa önskemål äro av en så oerhörd räckvidd som utskottet vill göra gällande, är ju en omdömesfråga, och jag skall icke taga upp tiden med att söka motbevisa utskottets ställningstagande på den punkten.

Jag skall, herr talman, trots att jag icke riktigt förstår utskottets ställningstagande, icke framställa något yrkande nu. Men jag vill rikta en verkligt varm vädjan till Kungl. Maj:t att, så fort det kan anses lämpligt och möjligt, taga upp denna fråga till allsidig prövning, och jag uttrycker i det sammanhanget den förhoppningen, att de synpunkter som framförts i motionen då även vinna beaktande.

I detta anförande instämde fröken *Hesseltgren* samt herrarna *Arneberg*, *Lindskog* och *Holmgren*.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke hade något yrkande, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt en städerska vid riksdagshuset Anna Lovisa Johansson, född Jakobsson;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 kap. 6 § och 4 kap. 7 § giftermålsbalken; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Föredrogos andra lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion angående begränsning av hastigheten för motorfordon; och anförde därvid:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Om riksdagen godkänner andra lagutskottets föreliggande förslag, kommer väl detta med all säkerhet att

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon.

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon. (Forts.)

leda till att begränsning av maximihastigheten för personautomobiler och motorcyklar införes. Motionen har alltså blivit ganska välvilligt behandlad. Utskottets motivering är emellertid sådan, att den ger anledning till en del reflexioner.

Det förefaller, som om utskottet icke vore intresserat av att ur trafiksäkerhetssynpunkt införa fartbegränsning. Utskottet ser saken endast ur den synpunkten, att man genom en begränsning av hastigheten kan åstadkomma en besparing av motorbränsle. För min egen del har jag i all enkelhet inbillat mig, att det skulle vara en rätt viktig angelägenhet för vårt land, att man i största möjliga utsträckning söker förhindra den avsevärda slakt av medborgare på våra landsvägar, som pågått sedan vi avskaffade bestämmelserna om hastighetsbegränsning. Enligt min mening kan man icke ernå den nödiga trafiksäkerheten, om man överlåter åt bilförarna själva att avgöra vilken hastighet som kan anses tillräddlig.

Utskottet har föreslagit, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att för viss bestämd tid föreskriva en begränsning av hastigheten för personautomobiler och motorcyklar. Jag anser att jag kan godtaga utskottets förslag härutinnan. Jag räknar nämligen med att den skärpta krissituation, vari vi nu befinna oss, kommer att vara så länge, att om bestämmelser om fartbegränsning utfärdas att gälla endast för viss tid, kommer det att bli nödvändigt att förnya dem den ena gången efter den andra. Om krisen blir långvarig, kommer man så småningom att vänja sig vid att köra försiktigt, och det kommer då att bli ganska lätt att även efter krisens upphörande bibehålla bestämmelserna om fartbegränsning.

Det är ju ganska tacknämligt, att utskottet i en för landet svår tid vill vara med om åtgärder, varigenom åtgången av våra små tillgångar på motorbränsle kan minskas. Men man frågar sig, om det icke är angeläget att vi iakttaga största möjliga sparsamhet även i tider som kunna betecknas såsom normala. Vi få dock komma ihåg, att den väsentliga delen av det motorbränsle, som användes här i landet, importeras från andra länder.

Jag hoppas nu att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t får möjlighet att meddela bestämmelser om fartbegränsning, icke skall sätta gränsen så högt som vid 70 kilometer i timmen utan gå ned till 60 kilometer i timmen. Riksdagens ledamöter hava väl genom radioföredrag och genom motortrafikförbundens tidskrifter fått kännedom om att det är mest ekonomiskt att icke framföra ett motorfordon med högre hastighet än mellan 50 à 60 kilometer i timmen. Jag är icke expert på området, utan jag får lita på vad fackmannen säger. Och av fackmannen får man besked om att det går åt omkring 15 procent mer bensin om man framför en bil med en hastighet av 70 kilometer i timmen i stället för 60 kilometer i timmen. Då vi nu ändå nödgas gå in för att vidtaga besparingsåtgärder i det hänseende varom nu är fråga, anser jag att vi böra taga steget fullt ut, så att man kan åstadkomma all den besparing som överhuvud taget är möjlig.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande, utan jag nöjer mig med vad utskottet har föreslagit.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Hage: Herr talman! Motionärerna i förevarande ärende ha begärt, att riksdagen utan någon utredning skall taga ståndpunkt till frågan om vilken fart, som i allmänhet skall vara tillåten vid vägtrafik med bilar. När sådana frågor förut varit före, har det ju alltid förelegat utredning eller

Ang. begränsning av hastigheten för motorfordon. (Forts.)

också har man begärt utredning. Utskottet har under sådana förhållanden ansett, att man icke utan vidare kunde på grund av en motion gå in för en så långt gående ändring på detta område. Utskottet har emellertid i detta sammanhang konstaterat angelägenheten av att bensinåtgången vid biltrafik minskas och framhållit, att man genom en tillfällig fartbegränsning kan uppnå någon begränsning av bensinförbrukningen. Utskottet har från dessa utgångspunkter föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen icke hade något att erinra, för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna erforderligt att, till vinnande av en mera ekonomisk körning, för viss bestämd tid föreskriva lämplig begränsning av maximihastigheten för personautomobiler och motorcyklar. Då frågan om begränsning av bensinåtgången särskilt under den senare tiden blivit utomordentligt aktuell, är jag övertygad om att utskottets förslag skall vinna anslutning här i kammaren.

Jag skall inskränka mig till att från dessa utgångspunkter be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, i anledning av väckt motion angående utredning om ytterligare bekämpande av nötkreaturstuberkulosen m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 24.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län. *Ang. lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län.*

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Förevarande utskottsutlåtande har avgivits i anledning av en kungl. proposition, vari föreslagits viss lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län. Det torde vara onödigt att referera vad som ligger bakom detta förslag. Utskottet har ju för övrigt tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Jag har i princip ingen erinran att göra mot utskottsförslaget. Emellertid har det visat sig, att det kan föreligga viss tvekan, huruvida icke enligt sista meningen i utskottsförslaget den föreslagna lindringen skulle bli mera omfattande än vad såväl i ärendet hörda myndigheter som Kungl. Maj:t tänkt sig. På grund härav skall jag tillåta mig att framställa det yrkandet, att efter sista meningen i utskottets yttrande tillfogas följande ord: »samt för uppvärmning av brukarens bostad». Jag tillåter mig också meddela, att enahanda ändringsyrkande redan bifallits av första kammaren.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! I denna proposition begär Kungl. Maj:t riksdagens samtycke till ändring av villkoren för ett köp, som avslutats år 1918. Köpevillkoren ha visat sig vara alltför betungande för köparen. Det är nu meningen, att Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande skall genom kungl. domänstyrelsen träffa slutlig uppgörelse med vederbörande.

Ang. lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län. (Forts.)

Det är sant, som den siste ärade talaren sade, att första kammaren bifallit ett förslag av enahanda innehåll som det av honom framställda. Enligt detta förslag skulle köparen vara skyldig leverera kraft för uppvärmning av arrendatorns bostad. När köpet år 1918 avslutades, var det icke så vanligt som nu med elektrisk uppvärmning. Jag skall dock icke motsätta mig förslaget, men jag hoppas, att Kungl. Maj:t och domänstyrelsen komma att tolka detta så, att skyldigheten skall gälla arrendatorns bostad å fastigheten. Nu är förhållandet det, att arrendatorn har en egen fastighet på detta område, som han har utarrenderad. Det vore oriktigt att ålägga den, som från kronan år 1918 köpt vattenfallet, att hålla värme åt arrendatorns hyresgäst. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t skall tolka det föreslagna tillägget till utskottets utlåtande så, att köparen skall vara skyldig tillhandahålla kraft för uppvärmning av arrendatorns bostad, allenast därest arrendatorn bor på fastigheten.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. På av herr förste vice talmannen därå givna proposition blev till en början utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på godkännande av nämnda motivering med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Gustafson i Vimmerby; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 25.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 30, i anledning av väckta motioner om åtgärder för höjande av stödjordbrukens avkastning och för anpassning av deras livsmedelsproduktion efter tidsförhållandena.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 13 och 20.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 27.

*Ang. om-
läggning av
statens upp-
handling av
fisk.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckta motioner angående omläggning av statens upphandling av fisk; och yttrade därvid

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Då dessa motioner, som vi nu skola behandla, väcktes i början av riksdagen, var visserligen läget oroligt och sär-

Ang. omläggning av statens upphandling av fisk. (Forts.)

skilt kritiskt och farofullt för dem, som hade sin utkomst på sjön, såsom sjö-
män och fiskare, men man trodde icke då, att vi, som det nu inträffat, skulle
bliva helt avstängda från att driva fiske på Västkusten. Två av våra fiske-
båtar äro nu borta, och farhågor lysas för ännu ett par båtar. Omkring ett
tiotal ligga, hoppas vi, i något annat land. Oron för besättningarna är stor
bland fiskarnas anhöriga, men svårast är det nog för dem själva, som ligga
och vänta på den dag, då de kunna få resa hem.

De fiskare, som äro hemma, ha för närvarande ingen tanke på att gå ut
på fiske under det oroliga tillstånd, som f. n. råder vid våra kuster. Det är
för dem mycket kämbart, att fisket måste ligga nere, i synnerhet som de
alla under den gångna isvintern gått utan inkomster. För många av dem har
dessutom fisket slagit fel. Det finns fiskare, som sedan september månad
förra året, alltså under omkring åtta månader, icke förtjänat mer än samman-
lagt 200 kronor. Under samma tid har en del mistat sitt arbete till följd av
att marinen tagit fiskebåtar i sin tjänst. Förut om åren ha vi haft en god
inkomst genom att hyra ut bostäder åt sommargäster. Under nuvarande för-
hållanden kan man icke vänta sig någon inkomst från detta håll. Det ser ut,
som om alla våra inkomster skulle upphöra att inflyta. En del fiskare kun-
na kanske ännu kommunerna hjälpa, men blir det inget fiske, kommer man
snart att nödgas upphöra med denna hjälp, då nästan alla skattebetalare inom
kommunerna äro fiskare eller andra, som ha sin inkomst av fisket. Såsom
vi i dag bedöma läget ter sig framtiden mörk för oss. Jag har ansett det
nödvändigt att lämna denna skildring av läget, innan jag berör den motion,
som vi nu skola behandla. Jag har gjort det ej minst för att samtidigt uttala
den förhoppningen, att såväl statliga som kommunala myndigheter måtte hjäl-
pa oss igenom dessa våra svårigheter.

Jag vill så något beröra denna motion, som vi väckt med tanke på en nor-
mal tillförsel av fisk i likhet med andra år. Trots att vi, för att göra fisket
någorlunda lönsamt, ransonerat både fångst och redskap så mycket som vi
vägat, har »den statliga prisregleringen» fått övertaga ett stort kvantum fisk.
Sålunda blev överskottet förra året 30,000 halvlådor, motsvarande omkring
1½ miljon kilogram. Detta överskott har gått till fiskmjölsfabrikerna och
betingat ett mycket lågt pris. Överskottet av makrill uppgick för västkus-
tens vidkommande till cirka 1 miljon kg. Därav saltades 4,200 tunnor, 3,600
tunnor ligga osålda. Inför sådana siffror tvingas man litet var att försöka
tänka ut någon möjlighet till ökad avsättning. Den av oss föreslagna vägen,
att våra statliga inrättningar, särskilt regementena, skulle kunna vid en om-
läggning av upphandlingssystemet använda mera fisk, förefaller framkomlig.
Det upphandlingssystem, som hittills tillämpats, entreprenadförfarandet, ver-
kar sannolikt onödigt återhållande på regementenas fiskinköp. En firma, som
åtagit sig att på entreprenad leverera fisk, kan knappast fullgöra leveransen,
om icke priserna hållas låga, och då föreligger risk för att leverantören får
gammal fisk, som naturligtvis icke blir välkommen. Man borde väl vid våra
inrättningar bemöda sig om att få svensk fisk, men det kan man icke vara sä-
ker på att få med nuvarande upphandlingssystem. Stundom frestas firmorna
att för leverans inköpa utländsk fisk, som står att få för billigare pris än den
svenska. Därvid komma givetvis icke regementena i åtnjutande av någon
prisreduktion. Det nuvarande upphandlingssystemet har medverkat till att
priserna på svensk fisk pressats ned. Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande
förordat åtgärder i motionens syfte och framhållit, att ur fiskerinäringens
synpunkt starka skäl tala för att en utredning av föreliggande fråga bör
komma till stånd. Vidare anser styrelsen den nuvarande upphandlingsmeto-
den knappast medföra några garantier för att staten erhåller fisk av bästa

Ang. omläggning av statens upphandling av fisk. (Forts.)
 kvaliteten. En för upphandlingen särskilt anställd köpare skulle däremot ha goda möjligheter att göra inköp, då tillförseln vore stor och priserna gynnsamma för inköp. Även anser styrelsen i likhet med motionärerna det vara sannolikt, att den föreslagna metoden för statens upphandling av fisk skulle vara ägnad att åstadkomma en större användning av fisk vid statliga inrättningars utspisning och därigenom även inom landet för övrigt. Arméförvaltningens intendenturdepartement har däremot uttalat tvivel om att den föreslagna omorganisationen ur ekonomisk synpunkt skulle ställa sig fördelaktig men anser sig kunna göra sina inköp av Svensk andelsfiskförening i Göteborg, som synes äga förutsättningar att kunna av truppförbanden anlitas som leverantör av fisk. Jag känner mig tacksam för den anvisade vägen och uttalar den önskan, att denna förening måtte anlitas så mycket som möjligt, icke bara av våra regementen utan även av andra större inrättningar i landet. Jag kan däremot icke dela den uppfattning, som utskottet uttalat i sista stycket av sitt utlåtande. Utskottet säger där, att det icke torde vara möjligt eller lämpligt att under den korta utbildningstiden söka vänja de värnpliktiga vid annan diet än de förut varit vana vid. Vad som för oss motionärer i första hand varit av största vikt är, att de värnpliktiga få färsk fisk, ty få de gammal fisk, komma de att fatta avsmak för fisk.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa synpunkter men har intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 28.

*Ang. anslag
till egnahems-
verksamheten
m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 mars 1940 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 130, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

I) dels godkänna ändrad, i statsrådsprotokollet intagen avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

II) dels för egnahemsnämnderna fastställa följande

Personalförteckning.

Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad
26 egnahemsdirektörer	A 23
4 egnahemskonsulenter	A 21
32 kontorsbiträden	A 4;

III) dels godkänna i statsrådsprotokollet intagen avlöningsstat för egnahemsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

IV) dels för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa:
 till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 202,800 kronor;
 till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 72,000 kronor;

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 735,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 275,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Ersättningar åt egnahemsombuden ett förslagsanslag av 30,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m. ett förslagsanslag av 675,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Premielån till egnahemslåntagare m. m. ett anslag av 600,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk ett reservationsanslag av 75,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Byggande av odlingsvägar ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

V) dels medgiva, att för budgetåret 1940/41 finge beviljas statsbidrag intill 125,000 kronor för byggande av odlingsvägar;

VI) dels medgiva, att för budgetåret 1940/41 finge beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

VII) dels å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arrendelånefonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

VIII) dels å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

IX) dels å kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Ackordslån och hjälplån till jordbrukare för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

X) dels besluta inrättande av en kapitalfond, benämnd Jordfonden, med den uppgift som i statsrådsprotokollet angivits;

XI) dels å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till Jordfonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

XII) dels å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till Arrendeegnahemsfonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1.000,000 kronor;

XIII) dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen föreslagits i avseende å grunderna för statsbidrag till byggande av odlingsvägar, upphörande av den särskilda livförsäkringen i förening med egnahemslån samt grunderna för ackordslån och hjälplån till jordbrukare, utfärda bestämmelser i dessa ämnen;

XIV) dels besluta, att egnahemslån, som komme att beviljas under budgetåret 1940/41, skulle förräntas efter fast räntefot, bestämd till 3.6 procent för lån till jordbruksfastigheter och till 4 procent för lån till bostadsfastigheter, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i fråga om amorteringen av lånen;

XV) dels medgiva, att beträffande egnahemslån, som efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 beviljats från egnahemslånefonden, den år

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)
liga räntan å stående del av lånen finge under åren 1940 och 1941 utgå efter 3,6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån;

XVI) dels godkänna de av departementschefen förordade grunderna för uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i avseende å överflyttningen till staten av egnahems- och därmed jämförliga lån, dispositionen av sällskapens riskfonder samt andra med egnahemsverksamhetens omorganisation sammanhängande frågor ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt besluta om de åtgärder, som kunde föränledas av nämnda omorganisation;

XVII) dels medgiva att byrådirektören hos egnahemsstyrelsen Olof Agerberg finge, därest han erhöle befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet;

XVIII) dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om rätt för tjänsteman hos hushållningssällskap, vilken i samband med egnahemsverksamhetens omorganisation överginge till en med pensionsrätt icke förenad befattning hos egnahemsnämnd, att personligt bibehållas vid den pensionsrätt i statens pensionsanstalt, som tillkommit honom på grund av befattningen hos hushållningssällskapet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft åtskilliga inom riksdagen väckta, i utskottets utlåtande närmare omnämnda motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

I) dels godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

II) dels för egnahemsnämnderna fastställa följande

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

26 egnahemsdirektörer	A 24
4 egnahemskonsulenter	A 21
32 kontorsbiträden	A 4;

III) dels godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för egnahemsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41;

IV) dels för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa:

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 202,800 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 72,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 747,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 275,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Ersättningar åt egnahemsombuden ett förslagsanslag av 30,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m. ett förslagsanslag av 675,000 kronor;

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

till Egnahemsbildning: Premielån till egnahemslåntagare m. m. ett anslag av 600,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk ett reservationsanslag av 75,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Byggande av odlingsvägar ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare ett reservationsanslag av 50,000 kronor;

V) (= Kungl. Maj:ts förslag);

VI) (= Kungl. Maj:ts förslag);

VII) (= Kungl. Maj:ts förslag);

VIII) dels å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,950,000 kronor;

IX) (= Kungl. Maj:ts förslag);

X) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XI) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XII) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XIII) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XIV) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XV) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XVI) (= Kungl. Maj:ts förslag);

XVII) (= Kungl. Maj:ts förslag i punkten XVIII);

B) att följande motioner, nämligen I:164 och II:227, likalydande, I:165 och II:243, likalydande, I:186 och II:246, likalydande, I:187, I:188 och II:244, likalydande, I:189, I:190 och II:247, likalydande, I:191 och II:245, likalydande, II:6, II:226, II:228, II:229 samt II:248,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

Beträffande Egnahemsnämnderna av

1) herr *Mannerskantz*;

2) herr *Carlström*, vilken ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag om egnahemsdirektörernas placering i lönegrad A 23;

3) herrar *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste, *Gustafson* i Vimmerby och *Andersson* i Tungelsta, vilka ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag, att byrådirektören Olof Agerberg finge, därest han erhöle befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet;

4) herr *Gabrielsson*;

Beträffande Överflyttning av hushållningssällskapens egnahemslänestock på staten. Sällskapens riskfonder. Ersättningar till vissa sällskap m. m. av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Mannerskantz* och *Janson* i Frändesta;

Beträffande Egnahemslånefonden av herr *Mannerskantz*;

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Beträffande Arbetarsmåbrukslånefonden av herr *Mannerskantz*;

Beträffande Arrendeegnahemsfonden av herr *Mannerskantz*.

Sedan utskottets hemställan i *punkten A) I* föredragits, anförde

Herr Nolin: Herr talman! De senaste månadernas händelser i Europa ha försatt även vårt folk i en synnerligen prekär belägenhet, då det gäller de ekonomiska förhållandena. Ingen vet för närvarande, när den situationen kommer att upphöra eller hur den kommer att upphöra. Tydligt är ju, att vi alla kunna vara överens om, att vi komma att ställas inför synnerligen svåra, för att icke säga olösliga uppgifter, då det gäller vårt ekonomiska liv. Det är med anledning härav som jag tillika med några andra av kammarens ledamöter i en motion föreslagit, att med genomförandet av den nya egnahemsorganisationen skulle få ytterligare anstå. Vi anse nämligen, att under nuvarande förhållanden all möjlig sparsamhet med allmänna medel bör iakttagas. På sådana områden, där den absoluta nödvändigheten icke påfordrar nya anslag, böra sådana enligt mitt förmenande icke beviljas. Jag har den uppfattningen, att genomförandet av den nya egnahemsorganisationen bör uppskjutas, tills vi bättre än vad nu är fallet kunna överblicka de ekonomiska förhållandena. För närvarande torde det icke föreligga något större behov av tillskapandet av nya egnahem. Det föreligger, såvitt jag vet, icke någon nämnvärd efterfrågan på jord för bildande av nya egnahem. Innehavarna av redan existerande egnahemsjordbruk torde kunna draga sig fram något så när med den hjälp, som de redan ha fått, och med den hjälp, som de ytterligare kunna få genom den organisation, som hittills fungerat. Det nu framlagda förslaget kräver en del nya anslag. Jag kan icke se, att det är nödvändigt att för närvarande inrätta nya löne- och arvodesbefattningar på sätt här föreslagits. Jag anser, att den nuvarande egnahemsorganisationen gott kan tillfredsställa de anspråk, som kunna ställas på egnahemsrörelsen i nuvarande tid. Jag har därför ansett mig böra yrka avslag på punkt II i förevarande utskottsutlåtande (personalförteckningen till egnahemsnämnderna).

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Efter föredragning av *punkten A) II*) anförde:

Herr Nolin: Herr talman! Med hänvisning till vad jag förut anfört ber jag att få yrka avslag på *punkten II*.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har jag vid denna punkt en reservation, däri jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då det gäller placeringen av egnahemsdirektörerna i lönegrad. Nu har ju första kammaren redan tagit utskottets förslag, och jag har icke begärt ordet för att göra något yrkande i saken. Men jag kan ändå icke underlåta att liksom chefen för finansdepartementet här förut i dag peka på konsekvenserna av att man från riksdagens sida går längre i fråga om anslag och utgifter än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Det är uppenbart, att om det verkligen skall bli något annat än bara ett talesätt, att vi måste se till att spara på alla punkter, där det är möjligt, får riksdagen också försöka gå in för detta. Men det är ganska egendomligt att finna, att när man kommer fram till en fråga,

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

där Kungl. Maj:t gått före med gott exempel och anvisat en möjlighet att göra en liten besparing, har utskottet för sin del — och jag förmodar riksdagen nu också — icke lust att vara med på detta.

Jag har endast velat understryka, att om vi fortsätta på denna väg, blir det ju icke så lätt för Kungl. Maj:t i fortsättningen att på skilda punkter gå fram på sparsamhetsvägen. Jag har därför — även om jag erkänner att det kan hända att egnahemsdirektörsposten i vissa län blir en ganska betungande befattning — ansett det vara rimligt att man i detta fall ändå här nöjt sig med att sätta dessa befattningar i lönegrad 23.

Jag har, som jag förut sagt, intet yrkande att framställa, men jag har ej kunnat underlåta att påpeka, att vi tala vitt och brett om sparsamhet och att all sådan bör iakttagas; men då det gäller är riksdagen i själva verket icke så hågad att gå in för dessa linjer utan handlar då från fall till fall så som man i skilda hänseenden anser vara ur vissa synpunkter lämpligt. Då blir det på det sättet, att sparsamhetssynpunkterna få vika.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Med anledning av herr Carlströms yttrande skall jag bara be att få erinra om att riksdagen vid sitt beslut i principfrågan under förra året förutsatte, att dessa tjänstemän skulle placeras i den lönegrad, som utskottet här har föreslagit.

Det är ju här fråga om befattningar, som äro mycket krävande. Egnahemsdirektörerna få arbetsuppgifter, som omspanna olika områden och där det ställs mycket stora krav på vederbörandes kunnighet, omdöme och arbetsförmåga. De behöva besitta kunskaper och erfarenhet på många olika områden. Det synes därför angeläget, att vederbörande placeras i sådan löneställning, att man kan räkna med, att dessa befattningar komma att sökas av de bäst kvalificerade krafter, som finnas att tillgå.

Såväl egnahemsutredningen som fjolårets Kungl. Maj:t och fjolårets riksdag hade ingen erinran mot att egnahemsdirektörerna skulle placeras i denna lönegrad. Jag tror, att verksamheten kommer att förtjäna i mycket hög grad på att det allmänna ikläder sig de mycket blygsamma utgifter, som äro förenade med att dessa tjänstemän få den löneställning, som utskottet här föreslagit.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Det är ingen anledning att förlänga debatten, och jag skall heller icke göra det. Jag vill emellertid i anledning av herr Nolin's anförande och det yrkande han framställde i anslutning till det säga, att alla kunna ju hava det största intresse av att man i en tid som denna söker göra alla besparingar som äro möjliga att genomföra. Men jag vill fästa herr Nolin's uppmärksamhet därpå, att om man nu skulle bifalla vad som yrkas i herr Mannerskantz' reservation och som herr Nolin gjorde sig till talesman för, skulle denna omständighet på intet sätt innebära, att man gjorde den besparing, som herrarna tala om i motionen. Det inträffar nämligen, att därest man icke nu går in för att genomföra den statliga egnahemsorganisationen uti länen, så komma vi att bibehålla den till hushållningssällskapen slutna egnahemsverksamheten. Och det anslag av statsmedel, som tidigare utgått och alljämt tages i anspråk för att bekosta hushållningssällskapens egnahemsverksamhet, måste även då utgå. Det rör sig om ungefär enahanda belopp, varom nu är fråga.

Alltså herrarnas yrkande för i praktiken icke fram till den besparing, som man motionsvis velat göra gällande.

Vad sedan gäller frågan om egnahemsdirektörernas placering i lönegrad, vill jag säga, att jag förstår visserligen departementschefens motivering, varför en-

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

ligt hans mening man nu bör placera egnahemsdirektörerna i 23:e lönegraden. Å andra sidan vill jag säga, att jag har för min del gått ut ifrån, att i och med att riksdagen i fjol icke hade någon erinran att göra mot den då föreslagna 24:e lönegraden, har riksdagen redan i viss mån tagit ställning till denna sak.

I den mån det kan hysas betänkligheter mot en placering i 24:e lönegraden för dessa egnahemsdirektörer med hänsyn till de konsekvenser, som kunna väntas följa, vill jag säga, att jag uppskattar visserligen, att man beaktar konsekvenserna. Men för min del vill jag å andra sidan utsäga, att jag icke kan finna det rimligt, om t. ex. en sådan konsekvens skulle anmäla sig, att jordbrukskonsulenterna, som äro knutna till hushållningssällskapen, skulle komma och med åberopande av den löneplacering, varom nu är fråga, pretendera på att komma upp i en lönesättning, som på visst sätt ansluter sig till 24:e lönegraden. Denna ståndpunkt grundar jag huvudsakligen på det skälet, att när det nu gäller att söka få lämpliga innehavare av dessa egnahemsdirektörstjänster, måste man redan från början säga sig, att man får lov att göra ett urval inom den kår av jordbrukskonsulenter och andra, som vi ha, och att man där måste söka att i görligaste mån få fram de allra främsta inom denna kår till innehavare av dessa befattningar.

Det kan ju heller icke bestridas, att med egnahemsdirektörernas ställning följer i viss mån någonting, som skulle kunna angivas såsom chefsställning. Redan detta bör ju enligt min mening betinga en viss högre lönegradsplacering, som ingalunda jordbrukskonsulenterna och övriga tjänstemän, knutna till hushållningssällskapen, i framtiden skola kunna komma och åberopa som skäl för viss högre lönegradsplacering jämväl för dessa senare tjänstemän.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag vill i anledning av vad en av de sista talarna yttrade säga, att det har en ganska stor betydelse, huruvida dessa tjänstemän placeras i 23:e eller 24:e lönegraden. Det är icke enbart dessa 26 egnahemsdirektörer, som man härvid kan räkna med, utan i regel är det så, att en viss lönegradsplacering för en speciell grupp också för med sig, att andra grupper komma och åberopa ett visst samband i lönefrågor mellan andra lönegradsgrupper, som man icke kommer ifrån. Därför menar jag, att konsekvenserna av detta beslut äro icke bara en ökning på varje egnahemsdirektör av ungefär 500 kronor, utan det kommer att betyda betydligt mycket mera i ekonomiskt hänseende.

Då här poängterades av en föregående talare, att Kungl. Maj:t har under föregående år själv ansett, att 24:e lönegraden skulle vara den lämpliga, vill jag erinra om, att sedan dess har inträffat det förhållandet, att fjolårets riksdag beslöt tillsätta ett särskilt kansli i finansdepartementet, som skulle förbereda alla frågor, som rörde löneplaceringar. Detta kansli, som har överblick över sammanhanget mellan alla lönefrågor, har kommit fram till slutsatsen, att 23:e lönegraden för dessa tjänstemän är med hänsyn till både arbetsuppgifter och utbildning den lämpliga. Under sådana förhållanden anser jag det ganska betänkligt, att riksdagen i en dylik speciell fråga frånträder vad Kungl. Maj:t efter beredning av detta sakkunniga kansli i finansdepartementet har föreslagit. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, alltså att lönegraden för dessa egnahemsdirektörer skall bli A 23. Detta bör då också medföra en viss ändring i utskottets motivering på sidan 17, där jag föreslår att de två sista meningarna i första stycket: »Utskottet biträder sålunda motionärernas yrkande, att ifrågavarande befattningar placeras i lönegrad A 24. I enlighet härmed har

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

utskottet omräknat den föreslagna avlöningsstaten för egnahemsnämnderna», strykas och i stället ersätts med följande: »Utskottet ansluter sig emellertid till departementschefens uttalande, att egnahemsdirektörerna för närvarande icke böra placeras i högre lönegrad än A 23 och avstyrker därför motionerna I: 164 och II: 227 likalydande samt I: 189 i nu förevarande del och II: 248.» Beträffande klämman skall jag be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag under Personalförteckning, att lönegraden för egnahemsdirektörerna skall bli A 23 i stället för A 24, som utskottet föreslår.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag förstår ju att det är omöjligt att nu vinna någon rättelse, sedan utskottet med sådan majoritet gått emot de motioner, som jag varit med att väcka i denna fråga, men jag måste säga att det verkar egendomligt, att man genom ett sådant beslut berövar hushållningssällskapet i Norrbotten ett par hundra tusen kronor, som rätteligen icke tillhöra den nya s. k. riskfonden, men samtidigt voterar ett anslag på 50,000 kronor till hushållningssällskapet i Malmöhus län. Det finner jag vara en smula egendomligt, men jag skall inte orda mer om den saken utan förmodar, att hushållningssällskapet i Norrbotten kommer att genom en process hävda sin uppfattning i denna angelägenhet för att genom domstol vinna den rättelse, som Kungl. Maj:t och riksdagen inte velat ge.

Vad beträffar frågan om konsulentbefattningarna tror jag att den gynnsamma utvecklingen av egnahemsverksamheten i Norrbotten i mycket hög grad är att tillskriva den omständigheten, att man där haft kvalificerat folk som skött om den; den har alltså inte blivit skött som en bisyssla till övriga tjänster. Mot bakgrunden av detta ställer jag ett yrkande om bifall till herr Gabriëlssons reservation nr 4 beträffande punkt A i utlåtandet.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman! I fråga om placeringen i lönegrad A 23 eller A 24 fanns det ju i fjol en stor majoritet i utskottet för en placering i den 24:e lönegraden, och det höll man på nu också. Jag måste säga mig att den befattning det här är fråga om är så krävande, att man måste se till att man därtill får kompetenta personer. Och statsrådet har ju själv varit tveksam på den punkten — ehuru han sagt att han för närvarande inte kunde föreslå högre placering än i lönegrad A 23. Jag försökte därför i utskottet finna en medelväg, att man skulle stanna vid en lön för extraordinarie i den 24:e lönegraden. Vi bruka ju ofta förfara så, när vi inrätta nya befattningar, att vederbörande något år få stå som extraordinarie. Enligt det förslaget skulle dessa i alla fall komma en löneklass över A 23. Men jag vann ingen anslutning till detta yrkande i utskottet, jag stod ensam, och då höll jag inte längre på det, utan förenade mig med utskottets majoritet.

Vad slutligen beträffar tillsättandet av ytterligare konsulenter i de norrländska länen — därvidlag yrkade herr Lövgren nyss bifall till herr Gabriëlssons reservation — är jag övertygad om att detta kan bli nödvändigt där uppe. Men man får väl starta försiktigt, ty säkert är att det nuvarande läget kommer att medföra, att egnahemsrörelsen kommer att om inte avstanna så dock bli betydligt begränsad under de närmaste åren. Därför har utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag på den punkten, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Jag har biträtt en reservation, ansluten till detta utlåtande, som enligt herr talmannens mening bör behandlas under denna punkt, och skall med anledning härav be att få yttra några ord. Det gäller Kungl. Maj:ts förslag, att byrådirektören i egnahems-

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

styrelsen Agerberg skall beredas möjlighet att erhålla befattning som egnahemsdirektör med bibehållande av sin nuvarande löneställning.

Det är här fråga om en tjänsteman, som under en mycket lång tid på ett förtjänstfullt sätt fullgjort sitt arbete inom egnahemsrörelsen, ett arbete som många gånger varit både krävande och ansvarsfullt. Efter omorganisationen av egnahemsrörelsen har denne tjänsteman uttalat en önskan att få överta det mera praktiska och självständiga arbete, som åligger en egnahemsdirektör. Egnahemsstyrelsen för sin del har ansett sig böra tillstyrka att så kunde ske och hemställt därom hos Kungl. Maj:t. Regeringen har ansett sig kunna gå med på detta, och i det förslag som utskottet haft att behandla förekommer en punkt, vari Kungl. Maj:t framställer ett yrkande om att sådan möjlighet skall beredas denne tjänsteman.

Från utskottets sida har man ansett att principiella skäl förhindra ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Jag tror att framställningar av detta slag komma att bli så pass sällsynta i framtiden, att man inte behöver anföra några principiella synpunkter emot ett bifall till propositionen, och skall för min del, herr talman, be att få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Förslaget återfinnes i utlåtandet på sidan 4 under punkt XVII), som har följande lydelse: »dels medgiva, att byrådirektören hos egnahemsstyrelsen Olof Agerberg må, därest han erhåller befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet».

I anslutning härtill hemställer jag även, att det stycke i utskottets motivering på sidan 17, som börjar med orden »Med hänsyn till de särskilda omständigheterna» och slutar med »som departementschefen ifrågasatt», måtte få följande lydelse: »Med hänsyn till de särskilda omständigheterna — — — nuvarande lönegradsplacering i A 26.» Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till dessa båda yrkanden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Beträffande löneplaceringen av egnahemsdirektörerna har det bl. a. åberopats att såväl 1936 års egnahemsutredning som Kungl. Maj:t uttalat sig för lönegrad A 24, och dessutom har det sagts att regeringen även i proposition föregående år gick in för denna lönegrad. Härvid är dock att märka, att det såväl av egnahemsutredningen som i förra årets proposition ifrågasattes, huruvida man inte skulle ha några tjänstemän i lägre och några i högre lönegrad, beroende på arbetsområdets eller distriktets storlek. Vissa av de hörda myndigheterna avstyrkte detta förslag, som jag tyckte på fullgoda skäl. De sade, att även om ett område är litet mindre, kan det vara lika mycket att göra där, då arbetsbördan i stor utsträckning beror på den intensitet, med vilken verksamheten inom respektive områden bedrivs. Allmänna lönenämnden ansåg emellertid, att det vore bättre att placera vederbörande i lönegrad A 23.

Efter prövning inom finansdepartementet och överläggningar inom regeringen, innan propositionen framlades, kom jag till den uppfattningen att detta också borde vara en lämplig lönegradsplacering. Anmärkning har gjorts att A 24 är den lägsta lönegraden för tjänsteman som tillsättes av Kungl. Maj:t. Men det synes mig att detta inte är någonting så prejudicerande, att man inte likväl kan placera en tjänsteman i lönegrad A 23, även om man anser att befattningen är betydelsefull. Denna tjänst är viktig, säger man, och jag erkänner att det är fråga om en mycket viktig uppgift. Man bedömer emeller-

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

tid självfallet läget alltför pessimistiskt, då man säger att man har mindre utsikt att få duktigt folk med lägre lönegradsplacering, detta med hänsyn till det allmänna läget och med hänsyn till att vi säkerligen få börja att på såväl det ena som det andra området räkna över debet och kredit på annat sätt än vi tidigare gjort. Så nog skulle det vara riktigt att placera dessa egnahemsdirektörer i lönegrad A 23.

Vad sedan beträffar konsulenterna i de nordligaste länen, som herr Lövgren talade om, är det ju inte på det sättet att utskottsförslaget medger så liten tilldelning av arbetskraft, att vederbörande inte skulle kunna sköta verksamheten, utan det innebär att man skall få en assistent i stället för en konsulent. Och nog har jag från många olika områden erfarenhet utav att en person, även om han i början står i en lägre lönegrad, många gånger kanske kan utföra ett bättre arbete än den som står i en högre lönegrad.

Man får pröva sig fram och kan på så sätt se om arbetsuppgiften växer och om de kvalifikationer den anställde har möjligen inte räcka till för den ökade arbetsuppgiften. Är det så kan man ta saken under övervägande framdeles. Det synes mig därför vara riktigt, att utskottet biträtt den kungl. propositionen.

Herr Svensson: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande är det kanske inte så mycket att tillägga, men jag vill i alla fall beträffande lönegradsplaceringen av egnahemsdirektörerna säga ett par ord.

Man har ifrån utskottsmajoritetens sida gjort gällande, att dessa befattningar äro så viktiga att man bör placera innehavarna i den av utskottet föreslagna lönegraden. Jag är ingalunda obekant med det arbete, som dessa nu omdiskuterade tjänstemän komma att få utföra. Och vilka är det som skola bli egnahemsdirektörer? Det är väl i regel egnahemskonsulenterna. Men om de äro duktiga, få de även med den av Kungl. Maj:t föreslagna lönegradsplaceringen en avsevärd löneförbättring, och jag undrar om det är klokt, med hänsyn till de konsulenter som herr Hansson i Rubbestad pekade på inom hushållningssällskapens arbetsområden, att i nuvarande tid på detta sätt placera upp en tjänsteman, som visserligen inte enligt de nya bestämmelserna har något direkt samarbete med hushållningssällskapen men vars anställningsvillkor måste öva inverkan på och jämföras med lönerna även för dessa tjänstemän. Jag tror att man bör betänka sig i synnerlig grad, innan man beslutar sig för en sådan högre lönegradsplacering i detta fall. När jag läste propositionen, såväl i år som förra året, fann jag uppriktigt sagt även en placering i 23:e lönegraden väl hög. För min personliga del måste jag säga, att A 23 är en mycket god lönegradsplacering, med hänsyn till de kvalifikationer som krävas av dessa tjänstemän.

Nu invänder man, att man vill ha duktigt folk. Det är jag övertygad om att vi behöva och att vi också få. Tro kammarledamöterna att vi få så mycket bättre folk för att vi placera dem en lönegrad högre? Jag tror inte det.

Jag ber att få instämma i det yrkande, som framställts av herr Hansson i Rubbestad.

Herr Johansson i Björnlunda: Herr talman! Då den siste ärade talaren sade, att vårt beslut här i denna fråga skulle kunna inverka på lönerna för konsulenterna hos hushållningssällskapen, vill jag framhålla, att vi få betänka, att dessa konsulenter i alla fall befinna sig i en annan ställning än en vanlig konsulent. Jordbrukskonsulenten kan väl mera jämföras med egnahemskonsulenten, vilken får lön enligt lönegrad A 21. När det gäller egnahemsdirektörerna är det ju fråga om chefsbefattningar. Dessa egnahemsdirektörer komma

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

ju att bli chefer för egnahemsrörelsen, under det att egnahemskonsulenterna är egnahemsdirektörens underordnade och innehar lön enligt lönegrad A 21.

Utskottet har icke kunnat biträda herr Anderssons i Tungelsta yrkande angående byrådirektör Agerbergs placering. Här är det icke fråga om någon tvångsoverföring av en i statstjänst anställd person, som av den anledningen bör få bibehålla den löneställning han har, utan denne tjänsteman har att frivilligt söka ny tjänst, om han vill övergå till annan tjänstgöring. Om en person, som fastän han innehar högre tjänst frivilligt söker en lägre tjänst, i den nya befattningen får bibehålla sin förutvarande högre löneställning, kan det givetvis föra med sig konsekvenser. Herr Andersson i Tungelsta trodde icke, att man behövde befara några otrevliga konsekvenser. Jag måste säga, att jag har en helt annan uppfattning.

Går man in för en sådan här princip, att en tjänsteman, som flyttar från en högre tjänst till en lägre, skall få bibehålla sin höga löneställning, riskerar man alltid att statstjänstemän i högre löneställning söka underordnade befattningar, som äro bekvämare och ge dem en mera självständig ställning än den, som de inneha. Egnahemsstyrelsen har, som herr Andersson i Tungelsta sade, tillstyrkt förslaget, men styrelsen säger själv att den varit tveksam. Statsrådet har förklarat, att han icke vill motsätta sig förslaget, men statskontoret, riksräkenskapsverket och lönenämnden ha bestämt motsatt sig detta. Under sådana förhållanden tycker jag att försiktigheten bjuder, att egnahemsdirektörerna placeras, som utskottet föreslagit, i lönegrad A 24. Om byrådirektör Agerberg vill söka och erhåller befattning som egnahemsdirektör, blir ju skillnaden mellan hans nuvarande lön och den nya lönen icke så stor. I en motion har man yrkat, att byrådirektör Agerberg skall bibehållas vid alla de förmaner, som hans nuvarande befattning ger honom, även om han skulle bli egnahemsdirektör. Man har icke reserverat sig för bifall till den motionen. Men om jag erinrar mig motionen rätt, så uttalas däri att om motionen icke bifalles skulle Agerberg icke kunna söka befattningen såsom egnahemsdirektör. Om riksdagen skulle göra ett uttalande i överensstämmelse med motionen, skulle det bli ett prejudikat för framtiden. Tjänstemän i högre löneställning, som av en eller annan orsak — jag vill icke här gå in på vad orsaken kan vara i detta fall — vilja söka underordnade tjänster, kunna då peka på, att riksdagen en gång medgivit att en tjänsteman får behålla sin högre löneställning vid övergång till en tjänst med lägre löneställning.

När nu första kammaren bifallit utskottets förslag, kan jag icke finna någon anledning för denna kammare att bifalla det av herr Andersson i Tungelsta här framställda yrkandet. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Med anledning av det anförande, som hållits av bland annat herr Svensson beträffande egnahemskonsulenternas placering i lönegradshänseende, ber jag ytterligare få erinra om, att det här gäller en befattning, som är en sluttjänst. Det är icke fråga om att vederbörande kan erhålla ytterligare befordran eller annan tjänst med högre löneplacering. Det gäller dessutom, att man här, som redan sagts, skall söka om möjligt få de bäst kvalificerade krafterna. Om man skulle se efter, vilken lön, som de personer, vilka man närmast skulle vilja reflektera på, redan nu ha, skulle det säkert visa sig, att många av dem redan på de tjänster, de nu inneha, ha en högre lön, än de komma att få med den löneplacering, som utskottet föreslagit. Vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag riskerar man, att kanske en stor del av de personer, som man helst skulle vilja ha och som man bör ha såsom ledare för denna rörelse i länen, icke komma att söka dessa befatt-

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

ningar. En följd härav skulle bliva, att egnahemsrörelsen skulle gå miste om några av de bästa krafterna, som vi borde betjäna oss av. Jag vidhåller därför mitt yrkande i denna punkt.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag rörande byrådirektör Agerberg har ju utskottets ärade ordförande på nytt anfört sina principiella betänkligheter däremot. Då Kungl. Maj:t för sin del icke ansett att några principiella betänkligheter stå hindrande i vägen, borde kammaren, tycker jag, kosta på sig den lilla vänligheten gent emot en välförtjänt befattningshavare, som ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär.

Herr Svensson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad utskottets ärade ordförande sade om att egnahemskonsulenterna äro placerade i lönegrad A 21, medan enligt utskottets förslag egnahemsdirektörerna placeras i A 24. Jag är medveten om denna skillnad, men skillnaden mellan lönegraderna A 21 och A 23 svarar väl mot den skillnad i tjänstgöring, som det här gäller. Jag finner icke anledning att på grund av vad han yttrade intaga en annan ställning till frågan.

Herr Andersson i Tungelsta sade, att befattningen som egnahemsdirektör är en sluttjänst. Jag undrar egentligen för hur många av våra konsulenter, som denna befattning blivit sluttjänst. Med hänsyn härtill tror jag icke, att man skall trycka för mycket på den sidan av saken.

Vad gäller den sista diskussionsfrågan, om ifrågavarande tjänsteman för den händelse han skulle få befattningen som egnahemsdirektör skall få ha kvar sin förutvarande högre löneställning, måste jag helt instämma i vad utskottets ordförande yttrade, att det skulle vara en rätt allvarlig sak, om riksdagen skulle gå med därpå. Det skulle säkert föra med sig icke önskvärda konsekvenser. Jag vill därför avråda kammaren från att besluta i enlighet med herr Anderssons yrkande. Kammaren bör i den punkten följa utskottets förslag. Beträffande den andra delen av frågan vidhåller jag mitt yrkande om bifall till herr Hanssons i Rubbestad yrkande, som innebär yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Carlström: Herr talman! Det skulle vara vådligare för riksdagen, anser jag, att gå med på det yrkande, som framställts av herr Andersson i Tungelsta, än att bifalla den högre lönegradsplaceringen för egnahemsdirektörerna. Det är ju uppenbart, att ett sådant prejudikat som ett bifall till herr Anderssons i Tungelsta yrkande skulle innebära kommer att bli ganska besvärligt för riksdagen framöver.

Jag framställde intet yrkande i mitt förra anförande beträffande lönegradsplaceringen av egnahemsdirektörerna, därför att jag hade en känsla av att jag skulle bli tämligen ensam därom i kammaren. Då de herrar, som särskilt representera utskottets förslag — jag tänker närmast på herr Gustafson i Vimmerby, som ju brukar vara så väl lierad med vederbörande — icke ville vara med om att placera dessa egnahemsdirektörer i lönegrad A 23, trodde jag icke, att det fanns någon utsikt till att få herrarna på den kanten med på det här förslaget. När nu min lilla propos här i reservationen lett till att jag fått så starkt understöd från det håll, där herr Gustafson i Vimmerby i regel hör hemma, ber jag få förena mig med herr Hansson i Rubbestad i hans yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har här tidigare yrkat bifall till herr Gabrielssons reservation under punkt A 4, men då det icke finnes någon utsikt till att få detta yrkande igenom skall jag be att få återtaga detsamma.

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen meddelade, att han komme att framställa särskild proposition beträffande det av herr Andersson i Tungelsta under överläggningen gjorda yrkandet. Här- efter gav herr förste vice talmannen propositioner beträffande utskottets hem- ställan i förevarande punkt, nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag å utskottets hemställan samt 3:o) bifall till det av herr Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition upplästes och god- kändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkt A) II) av utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo- sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres- ning, och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Hansson i Rubbestad under överläggningen framställda yrkandet.

Herr talmannen gav härefter propositioner beträffande det av herr Andersson i Tungelsta under överläggningen framställda yrkandet, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande, dels ock på avslag därå; och avtog kammaren ifrågavarande yrkande.

Punkten A) III).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A) IV) föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! På denna punkt har jag till- sammans med några andra avgivit en reservation. Den reservationen går ut på att Malmöhus läns hushållningssällskap skulle likställas med de övriga hushållningssällskapen, då det gäller den ersättning på 5,000 kronor, som de skulle få för den avveckling, som det här är fråga om. Kungl. Maj:t har här föreslagit, att Malmöhus läns hushållningssällskap skulle få ett förvalt- ningsbidrag för första halvåret av 50,000 kronor, vilket gör, att detta hus- hållningssällskap i själva verket får ett med 25,000 å 30,000 kronor ökat bi- drag, medan de övriga endast få 5,000 kronor. Emellertid har första kam- maren bifallit utskottets hemställan, och detta gäller då även motiveringen. Om kamrarna skulle stanna i olika beslut, skulle motiveringen falla bort, och då skulle Kungl. Maj:t få fria händer. Men då jag vet var statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har sin hemort, anser jag det lönlöst att mo- tiveringen faller bort, och därför, herr talman, har jag intet yrkande.

Herr *Janson* i Frändesta instämde häruti.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till egnahemsverksamheten m. m. (Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över att utskottets ärade ordförande kunde yttra något sådant som att han, därför att han visste var jag har min hemort, icke ville framställa ett yrkande, som kunde leda till att motiveringen skulle falla bort.

Jag har, som jag sade i medkammaren, på denna punkt helt och hållet följt egnahemsstyrelsens förslag. Jag har icke kunnat tränga in i saken, så att jag kan avgöra, huruvida förslaget är mer eller mindre berättigat i det ena eller andra fallet. Det är emellertid alldeles självfallet, att vad riksdagen än fattar för beslut, så har det ingen betydelse, var jag har min hemort. Jag har själv på sin tid varit med om att kritisera skötseln av Malmöhus läns hushållningssällskaps egnahemsverksamhet. Då jag började där, förmenade jag, att dess egnahemsverksamhet icke sköttes på tillfredsställande sätt. Då jag i egenskap av vice ordförande i hushållningssällskapet första gången inträdde i förvaltningsutskottet, bordlades sålunda en mängd ärenden rörande egnahemslån, som föreslagits av egnahemsnämnden. Anledningen härtill var att hushållningssällskapets förvaltningsutskott icke ville utlämna lån till dessa egnahem på grund av det sätt på vilket förvaltningen och styckningarna hade skötts. Detta föranledde den gången mycken kritik från olika grupper av befolkningen, varför utskottet utsåg en mindre kommitté, som fick resa omkring för att resonera med de olika egnahemslänetagarna. Jag sade vid det tillfället till dem, att ni förstå överhuvud taget icke, vad det är ni ge er in på. Det kommer icke att gå i längden. Följden blev också att det hela blev inhiberat. Jag träffade dem igen fem år senare, och då erkände de, att jag hade haft en klarare syn på saken, än de hade haft. Inställandet av försäljningen av ifrågavarande egnahem innebar, att de fingo en väsentlig rabattering på sina inköpssummor överlag. Men det är ju självfallet, att innan den tiden hade det genom styckning bildats egnahem, som köpts under högkonjunkturen till alldeles för höga värden. Saneringen av dessa egnahem skedde genom hushållningssällskapets försorg — icke allenast genom riskfonderna — utan direkt genom dess försorg. Den förklaring jag fått av egnahemsstyrelsen i detta fall är att hushållningssällskapet bör få detta bidrag på grund av de åtgärder, som vidtagits för att sanera de ekonomiska förhållandena för dessa stackars olyckliga människor. För mitt avgörande har det icke varit av någon betydelse, att det här har gällt Malmöhus läns hushållningssällskap. Det kunde lika gärna ha varit fråga om något annat hushållningssällskap. Jag har blott strikt följt egnahemsstyrelsens förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna A) V)—XVII) samt B).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 29.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till herr **Liedberg**, som anförde: *Interpellation*. Herr talman! Lastbilar och även traktorer hava i ganska betydande utsträckning tagits i anspråk för militära ändamål i samband med rådande försvarsberedskap. Nödvändig hushållning med landets bensintillgångar torde väl i sin tur komma att inskränka lastbilstrafiken. Under sådana förhållanden aktualiseras ytterligare angelägenheten av att kunna utnyttja befintliga transportmedel. Transportväsendets någorlunda normala funktion torde vara ett livsvillkor för någorlunda uppehållet näringsliv.

Interpellation. (Forts.)

Landets bestånd av gummihjulsförsedda traktorer utgöra betydande, ehuru föga utnyttjade, transportmedel.

Riksdagen har visserligen sig förelagt förslag till ändrade bestämmelser, syftande till att i någon mån underlätta användandet av s. k. traktortåg. De omgångar och formaliteter, som härvid föreslås, torde emellertid helt vara anpassade efter fredliga och lugna förhållanden.

Med stöd av det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Ämnar herr statsrådet, på grund av rådande och förutsedd situation på transportväsendets område, vidtaga åtgärder, varigenom gummihjulsförsedda traktorer snabbt och med minsta möjliga formella hinder må kunna tagas i anspråk för transportändamål, åtminstone för jordbrukets egna behov?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 30.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om ändring av 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.;

nr 114, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av att statsanställdas befordringsutsikter eller lönetursberäkning ogynnsamt påverkas av militärtjänstgöring m. m.;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av viss statens anstalt för sinnesslöa flickor tillhörig mark;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 118, i anledning av väckt motion om vikariatsersättning till pensionerade före detta folk- och småskollärare;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professorn S. B. Liljegren att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.; och

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för luftfartsfonden m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m.; och

nr 28, i anledning av väckt motion om pension åt förre fanjunkaren i arméns reserv Claes Albin Mannbys änka Frida Mannby.

§ 31.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till anordnande av skyddsrum vid vissa lots- och fyrplatser;

från bevillningsutskottet:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet;

från första lagutskottet:

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 kap. 6 § och 4 kap. 7 § giftermålsbalken; samt

från andra lagutskottet:

nr 188, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 23 § 2 mom. och 34 § 1 mom. vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562), dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 189, i anledning av väckt motion angående begränsning av hastigheten för motorfordon.

§ 32.

Justerades protokollsutdrag.

§ 33.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning den 23 april 1940.

Föredrogos från kanslisten K.-E. Pettersson och vaktmästaren K. Ekberg inkomna ansökningar om tjänstledighet på grund av inkallelse till militärtjänstgöring tills vidare från och med den 24 i denna månad.

Ansökningarna bifölls; och förordnades jur. kand. Kjell Sjöstedt att tills vidare och till dess annorlunda förordnades uppehålla en kanslistbefattning hos kammaren.

In fidem

Sune Norrman.

§ 34.

Herr *Sundström* i Skövde avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, angående avyttrande av vissa kronan tillhörande markområden.

Denna motion bordlades.

§ 35.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Werner</i> i Höjen	under 6 dagar fr. o. m. den 27 april,
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 5 » » » 25 »
» <i>Björling</i>	» 8 » » » 26 »
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 6 » » » 27 »
» <i>Nilsson</i> i Norrlångträsk	» 8 » » » 27 »
» <i>Nilson</i> i Steneberg	» 8 » » » 27 »
» <i>Åkerström</i>	» 5 » » » 27 »
» <i>Fält</i>	» 8 » » » 27 »
» <i>Mattsson</i>	» 6 » » » 29 »
» <i>Holmgren</i>	» 3 » » » 3 maj,
» <i>Isacsson</i>	» 5 » » » 27 april,
» <i>Törnkvist</i>	» 2 » » » 29 »
» <i>Pettersson</i> i Norregård	» 5 » » » 25 »
» <i>Björklund</i>	» 5 » » » 29 »
fru <i>Alvén</i>	» 4 » » » 26 »
herr <i>Carlström</i>	» 3 » » » 25 »
» <i>Nilsson</i> i Göteborg	» 7 » » » 26 »
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 5 » » » 25 »
fru <i>Johansson</i>	» 5 » » » 28 »
» <i>Nordgren</i>	» 6 » » » 1 maj,
herr <i>Fredberg</i>	» 5 » » » 26 april,
fru <i>Humla</i>	» 6 » » » 26 »
herr <i>Larsson</i> i Hede	» 7 » » » 26 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 7 » » » 27 »
» <i>Hagberg</i> i Luleå	» 6 » » » 25 »
» <i>Lindqvist</i>	» 2 » » » 26 »
» <i>Eriksson</i> i Frägsta	» 7 » » » 26 »
» <i>Osberg</i>	» 4 » » » 26 »
» <i>Andersson</i> i Malmö	» 2 » » » 26 »
» <i>Viklund</i>	» 5 » » » 30 »
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 7 » » » 26 »
» <i>Råstock</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Mäler</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Hansson</i> i Stocksätter	» 6 » » » 25 »
» <i>Nilsson</i> i Landskrona	» 3 » » » 27 »
fru <i>Björck</i>	» 5 » » » 27 »
herr <i>Olovson</i> i Västerås	» 2 » » » 25 »
» <i>Mårtensson</i>	» 4 » » » 27 »
» <i>Sandström</i>	» 4 » » » 28 »
» <i>Tornegård</i>	» 7 » » » 26 » och
» <i>Larsson</i> i Mörlanda	» 5 » » » 27 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter klockan 4.27 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 26 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 23 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 217, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. samt 9 kap. 7 § och 10 kap. 14 § strafflagen m. m.;

nr 220, angående anslag till vissa kraftledningar m. m. för militära behov; nr 221, angående anslag till anskaffning av två kortvågssändare för radiotelegrafi;

nr 222, angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare; och nr 224, med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § lagen den 26 april 1940 med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Propositionerna nr 217 och 224 hänvisades till behandling av lagutskott.

De övriga propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 214, angående långtjänstpremie åt vissa till beredskapstjänst inkallade värnpliktiga vid marinen;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 218, angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand; och

till statsutskottet propositionen, nr 219, angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 257 av herr *Sundström* i Skövde.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 113—121 samt bankoutskottets utlåtanden nr 27 och 28.

§ 6.

Föredrogos den av herr *Liedberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående vidtagande av åtgärder i syfte att främja användandet av gummihjulsförsedda traktorer för transportändamål.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Vid föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 315, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om vidtagande av skyndsamma åtgärder i syfte att underlätta för vanföra personer att vinna arbetsanställning, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation. Herr **Åqvist**, som yttrade: Herr talman! Den handelsavspärrning, som för några veckor sedan inträtt, kommer att på alla områden medföra en sträng hushållning med landets råvarutillgångar. Vi veta i denna stund inte i vilken utsträckning import blir möjlig, men så länge statens krigsförsäkringsnämnd ej tecknar krigsriskförsäkringar torde någon nämnvärd import ej vara att förvänta.

Liksom andra industrier blir sko- och läderindustrien hänvisad till den inhemska marknaden för täckande av sitt råvarubehov. En ganska god bild av den årliga tillförseln av hudar och skinn ger kungl. medicinalstyrelsens besiktningssstatistik för antalet veterinärbesiktigade kroppar, som här nedan anges för 1937 och 1938 ur Sveriges slakteriförbunds styrelseberättelse.

	Storboskap	Större kalv	Mindre kalv	Får och lamm	Häst	Svin	Summa
1937 . . .	347,442.5	466,497	412,832	158,387	27,529.5	1,483,190	2,895,878
1938 . . .	376,111	504,195	438,309	157,800	33,474	1,478,217.5	2,988,106.5

Eftersom mul- och klövsjukan härjade under 1938 torde siffrorna för detta år få betraktas som något för höga mot vad normalt är fallet.

Om alla hudar av vad som anges som storboskap, cirka 350,000 st., beräknas bliva använt till bottenläder till skodon, så skulle härav kunna beredas 4—4½ miljoner kg bottenläder. Den normala produktionen av bottenläder enligt kommerskollegii statistik utgjorde för 1938 6.8 miljoner kilogram. Ett mycket stort underskott gentemot det normala fredsbehovet kommer sålunda att föreligga. Då har ändå ingen hänsyn tagits till att hudar av storboskap i stor utsträckning användes till kraftigare ovanläder, skinnbeklådnader av olika slag, sadelmakeriartiklar, rem- och seltyg etc. Även berättigade krav från försvarsväsendet på de kraftigare hudarna komma här att spela in.

Otvivelaktigt finnes en del kraftigare importerade hudar i lager såväl hos läderfabrikerna som hos statens reservförrådsnämnd, men dessa hudar kunna troligen inte räckta mera än något halvår eller möjligen något år och måste till största delen reserveras för försvarets räkning.

Alla skäl tala sålunda för att tillgången på hudar för täckande av civilbehovet av skodon blir mycket knapp i en ej alltför långt avlägsen framtid.

Möjligheterna att bättre tillgodose detta behov skulle emellertid vara större om ersättningsmaterial i större utsträckning mot vad nu är fallet finge användas i de svenska skodonen och speciellt i de lättare damskodonen. Till bakkappor få enligt gällande bestämmelser ersättningsmaterial icke alls användas och till bindsulor och klackar endast i så pass begränsad omfattning att det praktiskt taget saknar betydelse. Av till bottenläder beredda hudar åtgå till bindsulor, bakkappor, klackar och mellansulor cirka 60 % av den totala vikten, och även om man inte kan eller bör räkna med en så pass hög besparing, är det dock tydligt att en avsevärd utdrygning skulle kunna äga rum om i det nuvarande krisläget tillåtelse gavs till användandet av ersättningsmaterial i viss omfattning, så som i allmänhet förekommer i England och U. S. A.

Interpellation. (Forts.)

Bottenlädret skulle då kunna reserveras till sådana delar å skodonen som mest äro utsatta för förslitning, nämligen sulor och stiftlappar ävensom till bindsulor i randsydd skodon.

Sveriges enda fabrik för tillverkning av konstläder och liknande produkter har en årlig kapacitet av cirka 5,000 ton, varav cirka 90 % har gått på export, huvudsakligen till Storbritannien och dess kolonier samt till U. S. A. Exportmöjligheterna för denna fabrik äro nu helt stängda. Någon försäljning i Sverige till skofabrikerna kan ej äga rum, och samtidigt komma dessa skofabriker att inom en ej avlägsen framtid vara nödsakade att minska sin civil-tillverkning av brist på varor. Det har uppgivits att de produkter denna fabrik framställer för bindsulor och bakkappor helt och hållet bestå av inhemskt material och att denna råvara kommer från cellulosafabrikerna. Under sådana förhållanden borde givetvis en viss lättnad i gällande bestämmelser om förbud mot användandet av vissa ersättningsmaterial i skodon genomföras. Detta kunde ske temporärt för den tid stormaktskriget varar eller så länge importen i avsevärd mån är försvärad. Givetvis måste de ersättningsmaterial som få användas vara underkastade vissa kvalitetsföreskrifter, vilka böra utarbetas i samråd med statens provningsanstalt.

Med anledning av vad jag här ovan framfört får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. handelsdepartementet framställa följande frågor:

1. Har statsrådet beaktat de svårigheter som vid total avstängning eller avsevärt försvärad import kunna uppstå för landets försörjning med hudar och skinn och produkter därav?

2. Ämnar statsrådet föreslå ändringar i gällande kungl. förordning den 9 maj 1919 angående förbud mot användning av papp och konstläder i skodon i syfte att uppehålla landets försörjning med skodon för civilt bruk?

Denna anhållan bifölls.

§ 9.

Herr **Åqvist** erhöll på begäran ånyo ordet och anförde: Den storpolitiska *Interpellation.* och militära utvecklingen under de två senaste veckorna öppnar allvarliga perspektiv för vårt lands försörjning med varor av olika slag. På alla områden inom näringslivet torde man vid det här laget försöka få någon överblick över landets möjligheter att genomleva en längre tids isolering från tillförseln utifrån. Även om denna tillförsel kan komma igång igen, torde väl detta endast kunna ske i betydligt mindre omfattning än tidigare och är i helt annan utsträckning än vad tidigare varit fallet beroende av de krigförande makternas välvilja.

Under sådana omständigheter framstår det givetvis som en absolut nödvändighet att allt göres för att taga vara på sådana varor, som tidigare hos oss ej tillmätts något större handelsvärde och därför blivit föremål för en synnerligen styvmoderlig behandling. Speciellt gäller detta varor inom livsmedelsområdet, där det måste vara ett nationalekonomiskt intresse och av stor betydelse för folkförsörjningen att ingenting får förfaras.

Sedan professor Sundbärg skrev sin broschyr om det svenska folkkyttet har en glädjande omsvängning hos den svenska allmänheten kunnat iakttagas i uppfattningen av svenska varor kontra utländska. *Då* var allt svenskt dåligt och allt utländskt bra. *Nu* föredragas i regel svenska varor framför utländska på grund av framstående kvalitativa egenskaper.

Tyvärr röner fortfarande den svenska frukten ett mycket svalt intresse hos såväl konsumenter som tillverkare, trots att dess kvalitativa egenskaper av sakkunniga sätts mycket högt. Årligen få tusentals kilo fallfrukt ruttna

bort i vårt land eller på sin höjd komma till användning som kreatursföda. Samtidigt visar vår importstatistik för 1938, att till Sverige infördes detta år 6,717,000 kg torkad frukt av enbart päron, äpplen och s. k. blandad frukt till ett värde av något över 4 miljoner kronor. Huvuddelen härav utgjordes visserligen av blandad frukt, men över 2 miljoner kilo utgjordes dock av enbart päron och äpplen, där för övrigt äpplena utgjorde lejonparten. Till största delen kunna givetvis dessa varor ersättas genom svenska, om intresse härför finnes lämpliga anordningar i tid vidtagas för fruktens tillgodotagande och konservering. Vår import av dessa varor sker enligt den officiella statistiken uteslutande från U. S. A., och då det kan löna sig att i detta land med dess höga valuta tillvarataga och torka frukten, så borde detta vara minst lika lönande i vårt land.

Den största förbrukningen av torkad frukt sker givetvis i hushållen, men icke obetydliga kvantiteter åtgå årligen till statliga och kommunala institutioner såsom till försvarsväsendets anläggningar, sjukhem, ålderdomshem m. fl. Vissa kvantiteter, efter vad jag kan förstå dock ej så stora, användas även vid framställning utav läskedrycker och essenser.

En svensk fabrikant inom läskedrycksområdet har upplyst mig om att huvudorsaken till att ett dylikt tillvaratagande ej sker i Sverige är, att torkningsanläggningar saknas. Detta kan dock ej vara något avgörande skäl, eftersom vi i Sverige ha företag, som åtnjuta internationellt anseende för sina produkter inom luftventilations- och luftevakueringsområdet. För dessa företag torde det ej bjuda någon större svårighet att konstruera och tillverka de för torkning av frukt behövligen anläggningarna. Han har vidare upplyst mig om att för ett ekonomiskt tillvaratagande av fabriksfrukten måste vissa ej obetydliga kvantiteter torkas i dessa anläggningar. Eftersom något rationellt tillvaratagande utav fabriksfrukten hittills ej ägt rum i Sverige, så har det hittills inte varit ekonomiskt lönande att anskaffa dylika torkningsanläggningar.

Det förefaller mig därför, som om det närmast behövdes upplysning och propaganda för att fästa uppmärksamheten på vad vi kunna göra för att tillvarataga våra tillgångar och utnyttja våra möjligheter på detta område.

Jag anhåller därför om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet rikta följande interpellation:

1) Anser statsrådet, att åtgärder böra vidtagas för ett bättre tillvaratagande av den svenska frukten, speciellt fallfrukten?

2) Har statsrådet för avsikt att själv eller genom statlig myndighet gå i författning om att genom lämplig upplysning och propaganda eller genom andra åtgärder i god tid före fruktskördens inträde stimulera ett sådant tillvaratagande?

Denna anhållan bifölles.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 194, i anledning av väckta motioner angående stads rätt att utträda ur landsting;

från statsutskottet:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens utrymningskommission m. m.; och

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till enskilda järnvägar för anordnande av vissa skyddsrum;

från bevillningsutskottet:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i gällande tulltaxa m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i villkoren för kraftleverans från Hjältorps ström i Fritsla socken av Älvsborgs län;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; och

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Herr *Lundgren* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Denna motion bordlades.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Örebro	under 2 dagar fr. o. m. den 25 april,
› <i>Paulsen</i>	› 7 › › › 27 ›
› <i>Karlsson</i> i Grängesberg	› 7 › › › 30 ›
› <i>Casenberg</i>	› den 26 april,
› <i>Lundberg</i>	› 5 dagar fr. o. m. den 26 ›
› <i>Hult</i>	› 4 › › › 26 ›
› <i>Larsson</i> i Julita	› 4 › › › 27 ›
› <i>Olsson</i> i Mellerud	› 4 › › › 27 ›
› <i>Landgren</i>	› 4 › › › 27 ›
› <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	› 5 › › › 27 ›
› <i>Westman</i>	› 4 › › › 29 ›
› <i>Johansson</i> i Mysinge	› 5 › › › 27 ›
› <i>Liedberg</i>	› 6 › › › 28 ›
› <i>Silfwerbrand</i>	› 9 › › › 30 ›
› <i>Dahlbäck</i>	› den 26 april
› <i>Svensson</i>	› 6 dagar fr. o. m. den 27 april,
› <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	› 4 › › › 30 ›
› <i>Danielsson</i>	› 5 › › › 27 › och
› <i>Pettersson</i> i Hällbacken	› 2 › › › 27 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.25 e. m.

In fidem
Sune Norrman.